

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Disptatio III. De potentiis externis in particulari.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

est potentis aut solentis offendere: sed neutrum dici potest; aut si potest, non debet dici fieri per species insensatas, sed per sensatas: ergo.

Probatur minor quoad primam partem: quia non per modum inimici actualis, nisi actualiter offendat: sed actualiter non offendit, nisi quatenus ex perceptione externa ipsius sequeretur aliqua molestia; illa autem molestia si sit in sensu externo, non percipitur per speciem insensatam de qua hic agimus, ut pater ex dictis in initio questionis; si vero sit in potentia interna debet antecedere ipsam perceptionem eius, & tunc debet caufari ab obiecto secundum rationem sensatam sensu aliquo extero, ut pater: ergo non est necessaria species insensata.

Probatur etiam eadem quoad secundam partem, nempe quod non per modum inimici aptitudinalis, aut potentis offendere: quia non potest aliquid apprehendere per modum calefactui, nisi expertus est quod aliquando calefecerit, aut ipsum, aut aliquid aliud simile: ergo non potest percipere aliquid per modum apti, aut potentis nocere, nisi aliquando expertus est quod nocuerit. Sed imprimis experientia in quibus se fundant aduersarij ad ponendas perceptiones insensatas, habentur in casibus in quibus non praecessit actualis experientia documentum. Et deinde, si actuale documentum debuit praecessisse, illud cognosci debebat per species sensatas: ergo & aptitudinalis inimicitia per easdem cognosci poterat, & consequenter non dantur species insensatae.

Probatur denique conclusio: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed nulla propositus est necessitas speciem insensatarum: ergo non dantur.

Probatur minor ex solutione obiectorum.

96. *Obiectus:* ovis fugit lupum non propter indecentiam coloris, aut figuræ, sed quia inimicus est naturæ suæ; & auis congregat paleas, non quia id delectat sensum, sed quia est virile ad nidificandum: ergo percipit ovis inimicitiam lupi, & auis utilitatem paleæ: sed illa non percipiunt à sensibus externis: ergo sensus internus percipit in obiecto alias rationes insensatas.

Confirmatio: quia natura non deficit in necessariis: deficeret autem, nisi communicaret animalibus facultatem perceptuam istarum rationum non sensatarum; sine enim illa, nec ovis fugeret lupum, nec auis nidificaret, nec animalia cognosceret herbas sibi viles, & nocivæ.

Respondeo: unde fit ut ovis fugiat lupum. Ratione: quia naturæ moueri ad colligendas paleas, & nidificandum sine vila cognitione utilitatis, aut alterius rationis non sese fatat.

97. *Ad confirmationem respondeo* prouidisse naturam sufficienter animalibus tribuendo ipsis illum instinctum, ratione cuius exerceant illas operationes, sive exerceant ipsas mediante specie, aut cognitione sensata, sive non. Vnde in forina, nego minorem.

Dico: si accidentia lupi percepta à sensibus externis ovis causarent illam molestiam in ovi, ratione cuius fugeret, etiam si educaretur cum lupo deberet fugere: sed hoc est falsum: ergo.

Probatur sequela maioris: quia simili probatione videntur ad ostendendum, quod non caufetur species insensata per lupum, aut sua accidentia, aut species externas.

Respondeo negando sequelam maioris, quia ex consuetudine accommodari posset ipsius complexio taliter, ut non offenderetur presentia lupi, sicut odores, & cibi

ingrati redduntur aliquando grati, aut saltem non ingrati per consuetudinem, & è contra, qui grati sunt hinc ingrati.

Deinde fuga illa potest impediti per metum, & modestiam illatam ab eo, qui cogit ouem ad coabitandum cum lupo.

Ad probationem sequelæ, nego paritatem, quia species intentionalis cuiuscumque obiecti applicata sufficieret debet semper determinare ad cognitionem illam, ad quam est determinata, nec hoc potest impediti via consuetudine, aut mutatione complexionis, sicut possunt alia alterationes naturales, & physicae, & etiam delectationes, ac molestiae.

98. *Obiectus secundo,* ex Arriaga, sensus internus percipit concordiam vocum, in qua consistit musica, & proportionem colorum in qua consistit pulchritudo: sed sensus externus non percipit illa: ergo dantur species insensatae.

Respondeo distinguendo maiorem: percipit illam concordiam & proportionem formaliter, quatenus dicit respectum, aut ullam rationem, quæ non percipitur à sensu externo, nego maiorem; fundamentaliter, id est, percipit ipsas met voces, & colores, quæ habent illam concordiam, & proportionem, concedo maiorem, & similiter distinguo minorem: sensus non percipit illa formaliter, concedo, fundamentaliter, nego minorem, & consequentiam: & dico, quacumque ratione percipiunt illa à sensu interno, eadem ratione ea percipi ab externo.

Obiectus tertio, ex codem. Bruta agunt propriæ finem applicando media ad eis acquisitionem: ergo cognoscunt utilitatem medijs respectu finis: sed hanc non percipit sensus internus: ergo.

Respondeo distinguendo antecedens: formaliter loquendo, aut cognoscendo finem, & media allo modo, quam cognoscuntur à potentis externis, nego, materialiter, applicando ea quæ reuera sunt media ad finem, concedo maiorem. Et similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Vbi adverte, quod brutum si cognosceret media, & finem formaliter loquendo, omnino deberet discurrere, & ex effectu procedere ad causam, neque enim ipsemet homo potest alia via cognoscere media apta ad finem. Quod si concedatur semel brutis vis discurrendi, non est dubium, quin possint sibi acquirere species insensatas; unde Conclusio nostra, & tota controversia hæc supponit bruta non discurrere: quare hæc obiectio non est ad propositum, quia est contra hypothesis conclusionis, & controversiarum.

DISPVT. III.

De potentia externa in particulari.

PO TENTIA EXTERNAE, de quibus hic tractandum est, sunt quinque omnibus notæ, nempe Visus, Auditus, Gustus, Odoratus, & Tactus, quas dari certum est experientia.

QVÆSTIO I.

Quid sit organum, & obiectum potentie visiva.

1. **O**RGANUM seu sensorium visus, est illa pars oculi STRUCTURA OCULI. in qua producitur, ac recipitur ipsa visio. Ut autem decernatur quænam sit illa pars, supponendum ex anatomia oculum constare, ac componi ex variis partibus diversæ rationis, nempe ex tribus humoribus, ac quatuor tunicis. Ex his humoribus, qui in centro oculi residerunt, vocatur crystallinus, seu glaucus: hunc circumdat secundus, quem vocant vitreum, circumdatus vicissim ipse à tertio humore, qui dicitur aqueus, seu albugineus. Porro quatuor tunicarum prima dicta sacularis, & ar-

nea, proxime ambit humorem crystallinum: secunda dicta reticularis circumdat humorem vitreum, & ipsa ambitur à tertia quæ vocatur *vnea*, & est in diuersis hominibus diversi coloris; quarta denique, quam vocant *corneam*, amplectitur totum oculum.

Præterea reperiuntur duo nervi à cerebro usque ad oculum protracti, qui paululum postquam à cerebro recedunt, inter se vniuntur, & postea separantur, uno ad unum oculum, altero ad alterum directo. Hos nervos appellant *opticos*, seu *visorios*.

Ex his ergo partibus diuersis, *Anicenna* existimat sensorum vias esse nervos opticos in ea parte, qua conueniunt: *Toletus* tunicam araneam: Communior sententia pupillam oculi, seu humorum crystallinum; *Complutensis* denique, & humorum crystallinum, & nervos opticos, præcipue in ea parte qua conueniunt.

CONCLVSION I.

Sensorium *visus* *est* *pupilla* *oculi*, seu *humor* *crystallinus*. Hæc est, ut dixi, communissima cum *Galen* lib. 8. de *visa* *partium* cap. 6. *Complutensis*. *Suacio*, *Ruano*, *Averja*, *Arraga* hic contra reliquias sententias.

Probatur: quia quantum ad experientiam nostram attinet, omnino magis apparet visionem produci in aliqua parte ipsiusmet oculi, quam intra oculum in nervis viis, & hinc etiam oculus dicitur videre, sed ex suppositione, quod producatur in oculo, nullibi inclusus, quam in humore illo crystallino, qui in centro oculi ponitur, velut ceterarum omnium partium præcipua, ad quam ordinantur.

Confirmatur contra Anicennam: quia ideo ipse sensorium visus ponit in nervis opticos qua parte conueniunt, quia alias obiectum videtur duplicatum: sed hoc est falso: ergo.

Probatur minor, tum quia *Vesalius* lib. 4. de fabrica corporis humani, c. 4. affirmit se reperiisse quendam hominem Patauij, in quo isti nervi non conueniebant, qui tamen nunquam conquestratus est vidisse se semper obiecta duplicata; tum quia quamvis visus produceretur in pupilla, quandoquidem idem videtur visione virtusque pupillæ, non deberet videri duplicatum, nisi poneretur impedimentum aliquod.

Confirmatur secundo contra Toletum, quia ideo ipso non ponit sensorium visus in humore illo, sed in tunica, quia humor non est animatus: sed hoc est falso, quamvis enim alii humores fluidi, qui decurrent hinc inde per corpus, non sint animati, hic tamen, qui non est sic fluidus animari potest, & debet.

3. Confirmatur tertio contra Complutensium, quorum sententia hac de re ceteris minus habet probabilitatis; quia illi præcipue mouentur ad ponendum sensorium visus partim in nervis opticos, ut visio sit una, & potentia visua una, quia altera visio est superflua.

Contra, inquam, *hanc doctrinam primo*: quia multo magis esset una illa visio, si in solis nervis opticos qua parte conueniunt, produceretur, quam si etiam produceretur in oculis: & si produceretur ibi una ratione, nihil prorsus impeditur quo minus ibi solummodo producatur: ergo, vel tenendum est, quod ibi solum producatur, vel quod non producatur ibi una ratione.

Contra secundo, quia quamvis visio extendetur à pupillis ad nervos, adhuc essent duas visiones, nam certe visio unius distinguuntur realiter à visione alterius oculi, & potentia illa productiva visionis, quæ est in uno oculo distinguuntur realiter à potentia productiva visionis, quæ est in altero oculo.

Nec refert, quod secundum sententiam *Complutensium* continuarentur inter se per illam extensionem ad nervos opticos qua parte conueniunt; quia illa continuatio non impedit quo minus, quia continuantur visiones, sicut realiter distinctæ, & separabiles à se inuicem.

Contra tertio, quia plura ponuntur in sententia *Complutensium* quām communi: ergo ad superfluitatem videntam nou est tenenda illa sententia, sed porius communis.

Probatur antecedens: quia communis non ponit, nisi visionem unam in una pupilla, & alteram in altera: sed illi & hoc ponunt, & præterea alias visiones, seu partes visionis extensas per totum medium interiacens inter pupillam, & partem illam capitum, in qua nervi optici conueniunt.

4. Contra quartu: quia superflue ponitur illa extensio visionis, neque enim illa prorsus est necessitas ipsius.

Dices, necessitatem esse, ut visio sit una.

Contra, quia si non sit una omnino simplex, & exclusas partes loco notabiliter separatas, non debet esse una illa ratione: ergo non est afferenda illa extensio ob illam unitatem conferuandam.

Confirmatur hoc ex paulo ante dictis: quotiescumque unitas aliquis rei non potest teneri absque multiplicatione maiori entium, quam alias esset afferenda, non debet afferri illa unitas; propter principium commune, quod non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed non potest teneri unitas visionis, quin plures partes eius afferantur, quam deberent afferri, si non teneretur, ut est evidens: ergo non est afferenda illa unitas.

Obiectus primo, pro *Anicenna*, quem sequitur *Iohannes a S. Thoma*. Nervi optici, seu visorij propterea tales videntur, quia in ipsis præducitur visio: ergo sunt sensorium visus.

Respondeo negando antecedens: sed ratio iudici istius nominis est quod per eos ad oculum deferuntur spiritus animalis, sine quibus oculus videre nequit, & quod per eos etiam species deferantur ab oculo ad potentiam interiorum.

5. Obiectus secundo: sufficit una visio, & superfluit duplex eiusdem rationis de eodem obiecto: sed si producatur in pupillis, essent duas visiones, si vero in nervis in illa parte qua conueniunt, esset visio tantum.

Respondeo, sicut non sufficit naturæ prouidere unum oculum, nec superfluent duo, quamvis sufficit ipsi prouidisse unam linguam pro gusto; ita etiam non sufficeret ipsi prouidisse unam visionem, nec superfluere duas.

Confirmatur: secundum aduersarios, species similes speciebus delatis per unum oculum deferuntur per alterum etiam ad nervos opticos, sine superfluitate: ergo etiam sine superfluitate potest produci in uno oculo visio similis visioni alterius oculi, ad quamcumque enim utilitatem deseruerit illa multiplicatio specierum eiusdem rationis, poterit deseruire multiplicatio visionum.

6. Obiectus pro Complutensibus. *Philosophus* lib. de sensu, & sensibili postquam dixisset visionem esse in oculo, ut denotaret illum non esse in superficie oculi, sed interior in nervis opticos, ait: *Non enim in ultimo oculi anima, aut anima sensitum est, sed manifestum quoddam interius*.

Confirmatur: quia in eodem libro dixit: *Si autem quemadmodum oculi duo sunt, dicat quis nihil prohibere; sic etiam in anima dicendum, quod forte ex his unum aliquid sit & una operatio ipsorum*: ergo non sunt duas visiones non continuatae.

Respondeo, ex hoc loco, neque cum conjectura posse colligi aliquid de nervis opticos, solum enim exprefit dicitur quod visio non producatur in superficie oculi, hoc est in humore, aut tunica exteriori, sed interior, hoc est in pupilla, quæ est intima pars oculi: quod si etiam loqueretur de superficie ipsius pupillæ, adhuc posset esse verum, quod non esset producta visio in illa superficie, sed interior in parte interiori pupillæ, nec hinc sequeretur, quod deberet esse producta in nervis.

Ad confirmationem respondes imprimis, *Philosophum* nihil hic determinare, ut patet ex particula forte. Deinde illud de una operatione potest intelligi de una quantum ad aequivalentiam, non quod reuera sint duas: unde nego consequentiam in forma.

7. Hæc quantum ad primam partem questionis; nunc secunda pars resoluenda est. Ad quod aduertendum, illud esse obiectum visus, quod percipitur per visum, seu ad quod terminatur visio: unde quandoquidem visio ocularis terminetur quandoque ad colorem, quandoque ad lucem & lumen, non est dubium quia tam color, quam lux & lumen

Quid est obiectum eius; & quandoquidem etiam nihil aliud videar oculus, quod percipi non possit per alias potentias externas, aut omnes, aut aliquas, si caperetur pro obiecto adaequato visus aggregatus ex omnibus obiectis in qua posset visus tendere, & in qua non posset tendere vila alia potentia externa, obiectum adaequatum visus sine dubio esset aggregatum ex omnibus coloribus, & ex omni luce, ac lumine. Sed si capiatur pro obiecto adaequato aliquod unum ex pluribus obiectis, quae percipere potest visus, non potest assignari aliquod una obiectum, per ordinem ad quod posset explicari bene potentia visiva, tanquam ad obiectum adaequatum; nam illud unum, vel esset lux, vel color, vel aliquid abstractum ab illis: sed non potest esse lux, quandoquidem posset videri praeter lucem color, & color nullo modo spectat ad lucem; neque potest esse color, quia praeter colorem potest lux videri, quae non spectat ad colorem; neque aliquid abstractum ab illis, tum quia visus non tendit in rationes abstractas; debet autem tendere in obiectum adaequatum; tum quia non potest explicari quoniam sit illa ratio abstracta.

Dicere posset explicari dicendo quod sit illud quod potest videri, in hoc enim conueniunt lux, & color.

Contra, quia non potest intelligi ut sic, quin intelligatur ipsam potentia visiva ergo illa explicatio non est sufficiens explicatio eius in ordine ad peruenientium ad cognitionem potentiae visivae.

Itaque nihil ulterius circa obiectum visus declarandum manet, quam ut ostendatur quid sit color, quid lux, & lumen, & quomodo requiritur lux, & lumen ad videndum colorem; de qua re quamvis egerim in commentario ad distinctionem decimam tertiam Secundi, tamen hic etiam iterum tractanda videbatur.

C O N C L V S I O . II.

*Lux non
est sub-
stantia.*

8. Nec lux nec lumen est substantia. Hac est communissima sententia cum Philosopho 2. de anima texti. 69. Doctore in 2. diff. 13. D. Thom. 1. part. q. 79. ac ceteris Peripateticis hic contra Empedoclem, Lucretium, Simplicium, quos ex recentioribus sequitur Sebastianus Bassonus 2. de caelo, intentione 2.

Probatur primo ex Doctore, quia vtrumq; est per se sensibile, ut patet experientia: ergo neutrum est substantia, nulla enim substantia est per se sensibilis sensu extero, nisi ratione accidentis. Hac probatione vtrumq; non possit assignari vila alia substantia, quae sit per se sensibilis, & omnia alia quae per se sentiuntur a sensu extero, sunt accidentia, omnino verisimilium est, quod lux ac lumen sint accidentia & non substantia.

Probatur secundo quoad primam partem etiam ex Doctore, quia lux in aliquo est accidentis, ergo in omni. Consequētia est evidēs, quia quod in aliquo est accidentis est aptum natum inhātere, & quod est tale non est aptum natum per se existere, & consequenter non est substantia. Probatur antecedens: quia in igne est accidentis, neque enim est tota substantia ignis, nec materia prima nec forma substantialis eius, non quidem materia prima, quia alias omnia corpora esent lucida, cestant enim materia prima: non tota substantia ignis, quia sic lux stellæ esset tota substantia istius stellæ, & consequenter stella & ignis & quodcumque aliud lucidum esset eiusdem speciei, non etiam forma substantialis ignis, propter eadē rationē.

9. Dicere: quatenus ignis aut forma ipsius esset lux, & eodem modo stella, & quodcumque aliud lucidum, vel forma eius esset lux, tamen non lequeretur quod essent eiusdem speciei, quia licet conuenirent in ratione lucidi, tamen disconvenirent in ratione lucidi talis aut talis lucis, non quasi esset differentia in ratione ipsius lucis, quatenus lux est, seu quatenus perceptibilis a sensu extero, sed quod lux celestis, v.g. haberet alias operationes & influxus quos non haberet lux ignis, aut alia terrestris; aut quod lux celestis esset substantia simplex aut incorruptibilis, & lux terrestris esset substantia composita & corruptibilis.

Confirmatur hoc: quia corpora cœlestia conueniunt cum sublunaribus in ratione substantiæ ut sic; & etiam conueniunt cum igne in ratione exigentis lucem connaturaliter ex suppositione quod lux sit qualitas: ergo similiter possent conuenire in ratione lucis aut lucidi, quāvis illa ratio esset substantialis utrisque.

Quod ad me attinet, sincere fateor hac responsene enerari posse vim prædictæ probationis: unde potius innundent primæ.

*10. Probatur facilius conclusio, quoad secundam partem Lumen
de lumine: quia lumen in aere est accidentis: ergo ubi non est
substantia, cumque.*

Probatur autecedens: quia non est substantia, aut forma, aut materia aëris, ut est euidens; neque est alia substantia, aut materia aut forma substantialis: non quidem materia, quia alias omnia constantia materia essent luminosa: non etiam substantia, quia sic duæ substantiæ essent in eodem loco, nimirum substantia luminis & aëris; neque forma substantialis, quia hæc non datur nisi in aliqua materia & substantia composita: ergo si non datur cum aere aliqua composita substantia, neque dabatur cum ipso aliqua forma substantialis.

Hec probatio efficaciter probat lumen esse accidentis, & si lumen esset eiusdem speciei cum luce, con sequenter probaret lucem esse accidentis, unde Thomisti tenentes ea esse eiusdem speciei, merito videntur hac probatione ad probandum lucem esse accidentis. At Scotisti, quia sunt in opposita opinione, delerire non potest ad probandum lucem esse accidentis.

Dicitur cum Bassono, lumen non esse eodem loco cum aere; sed esse particulas aliquas tenues substanciales immixtas a corpore lucido, & immixtas aeri.

Contra primo: quia incredibile videtur tot particulas substanciales immixtæ per totum aërem quin aëris moventur; ex illuminatione autem constat experientia ipsum non moueri.

11. Contra secundo: quia illæ particulae immixtæ aëri, & egredientes a corpore lucido, v.g. Sole, vel egredentur ab illo corpore eo modo, quo vapores egrediuntur a corporibus humidis, & exhalationes a fuscis, & calidis; vel producentur de novo in ipso aere. Neutrum dici potest: ergo non dantur tales particulae.

Probatur minor, quoad primam partem, nempe quod dicit, quod non egrediantur ut vapores, aut exhalationes: tum quia non possunt exire in instanti, illuminatio autem fit in instanti; tum quia darentur porti in celis, per quos transirent istæ particulae, quod absurdum est, quia exuentibus illis particulis, nihil ipsi succederet; tum quia corpora cœlestia lucida esent corruptibilia, & exuentur paulatim per egressum quondam tot corpusculorum.

Probatur eadem minor quoad secundam partem, nē potest quod non esent corpuscula de novo in aere generata; quia, vel generarentur ex materia aëris, vel ex alia. Si ex materia aëris, ergo gemit corrumperetur quod maximum sui partem, quod est absurdissimum; ino quoad omnem, quia non est portio ratio de aliquibus particulis eius, quoniam de omnibus; si ex alia materia, praterquam quod assignari non possit, ergo in instanti quo fit illuminatio in cubiculo magno, v.g. ad apertiones fenestræ, fieret generatio istarum particularum, & destructio aliorum corporum ex quorum materia generarentur, & rursus clausa fenestra hieret destruccióne illarum particularum, & productio aliarum succeedentium, quod totum est absurdissimum.

12. Obiectio Philosophum sct. 11. problematum 13, vbi radios solares, ac lumen vocat corpora.

Deinde Augustinus 2. de lib. arb. dicit lumen primum locum tenere inter corpora. Et Theodoretus 9.7. in Genesi, lucem esse substantiam per se cohærentem. Et demique Damascenus 2. de fide. Neque enim, inquit, ex ignorantia sententia ignis quidquam aliud est quam lux: & cap. 8. dicit substantiam luminis esse diuersam ab aere.

Respondeo, Philosophum eo loci nihil determinare, sed dubitatu tantum procedere, sicut solet plerumque in

problematis. *Augustinus*, & *Theodoretus* capitit lumen, & lucem pro corpore luminoſo, & lucido, quod sine dubio est substantia *Damascenus*, autem primo loco loquitur in sententia aliorum. Et in secundo capitulo substantiam pro natura, ac entitate; ita ut sensus sit, quod lux habeat entitatem & naturam distinctam ab entitate ac natura aeris; ex hoc vero non sequitur quod sit substantia, aut quod non sit accidentis.

13. *Obiectus secundo fundamentum Bassoni*: radij Solaris incidentes in foramen camini notabiliter impediunt egressum fumi, sed hoc fieri non posset nisi illuminatio fieret per intermixtionem corpusculorum; ergo *Confirmatur* per rationem, quam *Philosophus* in problematis supra dat, cur nox aptior ad audiendum sit quam dies: nempe, quia aer de die densior est ob radios solares ac lumen, quam noctu, & vox facilius fertur per minus densum: neque enim de die deberet esse densior ob radios, nisi illuminatio fieret per corpusculorum intrareceptione nem.

Respondeo negando minorem: nam aer ipse affectus qualitatibus quibus afficitur, sic illuminans posset resistere fumo, tam bene quam cum illis corporibus; si tamen vera est illa experientia, de qua sane dubito, nisi tum spicere ventus impediens fumum: quod si spicere tum ventus, experientia illa nihil facit ad propositum.

Ad *Confirmationem* *respondeo*, veram rationem non esse illam sed potius, quia noctu minus vocis excitatur per aerem, quiescentibus scilicet magna ex parte animalibus: nec refert quod illa ratio proponatur a *Philosopho*; quia non omnes rationes, quas proponit in problematis, sunt sufficietes.

CONCLV SIO III.

Lux male
describi-
tur esse
actus per-
specui aur
illumina-
ti.

14. Non bene definitur lux aut lumen esse actus perspicui, ut illustrati aut illuminati. Hæc est contra *Complutenses* dif-
put. 10. num. 11. & patet, quia qui non cognoscit lumen aut lucem, non potest cognoscere quid sit esse illustratum aut illuminatum; ergo aliqui non cognoscenti lumen aut lucem, pessime descripteretur per ordinem ad illuminatum, aut illustratum, quod mihi tam evidens est, ut mirer oppositum ab illo teneri.

CONCLV SIO II.

Descri-
ptio lucis.

15. Lux optime describitur esse qualitas ex se visibilis inde-
pendenter ab alia qualitate, que non sit species intentionalis eius, consequens naturam sui subiecti, ita ut connaturaliter ne-
queat produci, aut destruci, nisi eo destruendo aut producendo. Hæc
est in terminis nullius.

Probatur rater: quia omni & soli luci conuenit hæc
descriptio, & potest deducere ignoranter quid sit lux, ad cognitionem naturæ eius, & ad ipsam ab omnibus aliis formis discernendam, ut magis patebit ex eius explicatione. Dicitur *quæras*, quia si non sit substantia, certum est quod debeat esse qualitas, neque enim esse potest qualitas, aut relatio. Dicitur *ex se visibilis* independenter ab alia qualitatibus, ut excludantur colores, qui sine lumine nequeant videri. Dicitur, quia non sit species intentionalis, quia tam certum est, quod requirantur species intentionales ad videndum quocumque aliud. Dicitur *consequens naturam subiecti*, &c. ut excludatur lumen, quod dicitur specie à luce, ut patebit statim. Quod si lux & lumen essent eiusdem speciei, ut tenent *Thomisti*, non esset necessaria hæc particula, nec vera.

Hinc patet bonam etiam esse illam descriptionem lucis, quia dicitur quod sit qualitas, à qua quæ ex natura sua perspicua sunt, independenter ab aliena qualitate, que non sit species intentionalis ipsorum, habent esse perspicua, hoc est, habent posse videri, quia nulla qualitas tribuit ipsis hoc nisi qualitas concomitans connaturaliter eorum naturam, & quæ videri possit absque dependencia ab alia qualitate.

CONCLV SIO V.

Lumen est
species
visibilis
lucis

16. Lumen est species visibilis lucis. Hæc est Doctoris in
2. distinct. 13. sive undeque, quos sequitur *Egidius de anima*
481-76. *Thiennen* ad text. 71. *Buridanus* qnest. 78. & alijs

eamque probabilem existimat *S. Thomas* in 4.d. 1. q. 1. est autem contra eundem 1.p. q. 67. *Ruuum*, *Averianum*, & *Con-*
plutenes hic.

Probatur: quia si lumen non esset species visibilis, sed qualitas intentionalis, deberet impedire sensationem, sensibile enim reale non intentionale positum supra sensum, virus praesertim, impedit sensationem; sed certum est lumen non impedit visionem sive alterius lumen, sive lucis, sive coloris, sed potius conducere ad illum habendam: ergo est qualitas intentionalis, & consequenter species visibilis.

Hac probatio, quamvis *Caietano* difficilis appareat, cuius responsio & impugnatio ipsius videri potest in *Commentario* meo ad *Scotum* n. 11. mihi tamen se sola non sufficit, quia responderi facile potest, sensibile positum supra sensum impedit sensationem sui, non tamen alterius: & licet aliqua sensibilia posita supra sensum impidirent ciuiam sensations aliorum obiectorum; tamen id negari posset de omni sensibili, nec facile posset probari viuenter falter quod omne sensibile impedit sensationem.

Melius ergo probatio, quia omnes conditiones speciei impressæ visibilis lucis conueniunt lumini: ergo est talis species.

Probatur antecedens: quia dependet à luce in fieri & conservari; caret contrario, producitur in instanti, defert & omnino necessarium est ad videndum lumen.

Confirmatur: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed non est necessitas ponendi alias species lucis præter lumen: ergo solum est species lucis.

17. *Obiectus primo*: lumen viderit: ergo non est species visibilis impressa, quia hæc est ratio videndi non visa.

Respondeo negando consequentiam, ad cuius probationem dico quod species impressa sit ratio videndi non visa, quatenus illa species quæ est in oculo & eum determinat ad visionem non viderit ab ipso oculo; non vero quatenus non possit illa species, aut alia eiusdem rationis videri quando esset remota ab oculo.

Dices: si species visibilis remota ab oculo possent videri, deberent semper videri quoties proponerentur in oculo; hoc autem est fallum: ergo nūquam possunt videri.

Respondeo cum Doctore negando sequelam: nam quæ admodum ipsum lumen diffusum per medium non potest semper videri, secundum aduersarios, etiam si non esset species visibilis secundum ipsos, sed tum solum quando contiguit corpori opaco: ita etiam quamvis sit species visibilis, & possit videri, non debet semper videri, sed tum quando contiguit corpori opaco.

18. *Obiectus secundo*: lumen denominat medium luminosum, sed species visibilis non denominat medium, ut patet de speciebus colorum, quæ non denominant medium: ergo lumen non est species visibilis.

Respondeo negando minorem, impossibile enim est ali-
quam formam esse in subiecto, quin ipsum denominet,
denominatio-
nem quædām
specie-
sensibiles
lumen
subiectū.
communicare se formaliter ipsi.

Confirmatur hoc: quia si imponeretur hoc nomen *Albedo* ad significandum speciem visibilem albedinis, & *al-
bum* ad significandum subiectum in quo esset illa species, profecto non minus albedo tribueret suo subiecto esse album formaliter, nec magis denominaret ipsum albū, quam *albedo* denominaret lumen subiectum *album*: ergo illa species realiter denominat à parte rei suum subiectū, tam bene quam albedo, aut lumen, licet non sit nomen de facto impositū ad significandum istam denominatio-
nē speciei, sicut est ad significandum denominationē albedinis. De quo meo iudicio non potest esse controversia.

19. Si autem queras, cur non sit impositum nomen ad significandum effectum formalem, quem tribuant species colorum suis subiectis, sicut est ad significandum effectum formalem quem tribuant species lucis, nempe lu-
men.

Respondeo ratione principalem esse, quia homines id noluerunt, & forsitan sunt ad hoc adducti, quia lumen haber alium effectum valde principalem, & sensibiliter notum: præter illum effectum quem habet, ut est species visibilis

Disput. III. Quæst. I.

777

visibilis præcise: nam ut species habet tantum determinare potentiam ad visionem lucis; sed præterea habet posse cauare visionem per modum obiecti; & deseruire ad vindendos colores; species autem colorum non habent alii effectum communiter notum, quam determinare potentiam ad visionem colorum producendam.

Obiectus tertius, lumen habet effectus reales, potest enim producere calorem, & corrumpere physicè oculum. Sed huiusmodi effectus non competit specie visibili, aut qualitatæ intentionalis: ergo.

Lumen nō
produci-
catorem.

Respondeo, si maior sit vera, negando minorem, neque enim est illa ratio cur qualitas intentionalis non possit habere effectus reales non intentionales, modo simul habere etiā possit effectus intentionales. Dixi autem, si maior sit vera, quia existimò probabilis esse cum Durando, Auersa, & aliis contra Corimbricenses 2. de calo cap. 7. q. 5. Lumen non esse productuum caloris; sed calorem, qui producitur simul cū lumine, produci à causa illuminante per calorem; aut formalē, si illa causa sit calida formaliter, ut est ignis, aut virtualem, si illa causa non sit calida formaliter, ut non est Sol. Ratio autē huius est, tum quia nulla prorsus est ratio, vnde colligatur inesse talē virtutem lumini, aut etiam luci: tum quia si per lumen producerent corpora cælestia calorē, per aliam aliquam qualitatē similiter diffusam deberent producere frigus quādo frigefaciunt: talis autē qualitas assignari nō potest, & gratissime fingeretur; tum denique quia si per lumen producetur calor à Sole, iuxta proportionem luminis debet esse proporcio caloris: sed hoc est falsum, quia certum est non esse tantam differentiam inter lumen aëstatis, & hyemis, quanta est inter calores vtriusque. Vnde in forma Respondeo secundo, negando maiorem.

10. Obiectus quartus, si lumen esset species lucis, à qua procedit, verbi gratia, Solis, quoties proponeretur sufficienter lumen sic, ut visio ad ipsum terminari possit, deberet videri illa lux in eadem forma, & figura, quam habet, sicut quādo proponitur species hominis in speculo, ipse me homo in sua forma & figura appetet: sed hoc est falsum pater experientia: ergo.

Respondeo negando maiorem, neque enim obiectum, à quo producuntur species, deberet videri in loco ubi est species, nisi quando ipsummet producit species reflexā: Sol autem non habet vim producendi speciem reflexam ab omni loco in quo potest videri lumen.

Hinc patet lumen posse optime describi per hoc ipsū, quod sit species visibilis lucis: sed quia non solum competit lumini esse talem speciem formaliter loquendo, sed etiā ulterius alii effectus comperunt ipsis, qui & possunt considerari in lumine, quin consideretur lumen esse species visibilis, nec colligatur inesse ipsis ex eo quod sit species visibilis lucis; & verisimile est, quod hoc nomen lumen sit impostum ad significandum illam qualitatē, quæ vocatur lumen, secundum quod est apta nata habere illos alios effectus: ideo describi potest secundum hanc aliam rationem esse qualitatem per se visibilem independentē ab alia qualitate non intentionalis, & non consequentem vnum subiectum ex natura talis subiecti connaturaliter; cuius descriptionis sensus & bonitas patet ex iis, quæ dicta sunt circa descriptionem lucis, à qua per ultimam particulam, & non consequentem, &c. differt.

C O N C L U S I O VI.

De serip-
tio colo-
ris.

21. Color bene describitur esse qualitas non intentionalis, quæ potest videri; sed non sine dependentia ab alia qualitate, quæ non sit species intentionalis eius. Hæc etiam in terminis est nullius: sed in re vix negari potest.

Probatur autem: quia omni & foli conuenit, & absque superfluitate declarare potest naturam coloris ignorantis quid sit, ita quod possit ipsum discernere à quacunque alia qualitate sibi proposita. Dicitur, *Qualitas, que videri potest, quia omnis color videri potest, & in hoc conuenit cū luce & lumine.* Dicitur *non intentionalis, ut distinguatur à specie coloris, quæ probabiliter videri potest.* Dicitur, *sine dependentia ab alia qualitate, &c.* quia non potest videri sine luce aut lumine, & in hoc differt à luce & lumine.

Alij solent colorem describere esse qualitatem quæ mouet actu perspicuum, hoc est, quæ potest videri per mediū transpatens & lucidum seu luminosum, cum tamen non constituerit istud medium lucidum ac luminosum. Quam descriptionem nō improbo; sed magis placet altera, quia hæc non potest intelligi quin intelligatur quid sit lux aut lumen, illa autem altera potest.

C O N C L U S I O VII.

Colores
veri di-
stinguon-
tur à luce
& lumen.

22. Colores veri, & sensibiles, qui scilicet semper ad quamcumque illuminationem lucis in eadem distanția apparent ne. **idem, distinguuntur à luce & lumine.** Hæc est communis contra Platonem in Timeo. Et probatnr manifeste: quia si non distinguenter à lumine, non deberent semper apparet eodem modo ad quamcumque illuminationem lucis aut luminis, contra experientiam.

Confirmatur: quia colores apparentes, quia, non d. stin-
guuntur à luce aut lumine, non sunt stabiles, & ad diuer-
sam applicationem lucis apparent diuersi: ergo, qui non
apparent diuersi ex quamcumque applicatione diuersa lu-
cis, erunt distincti à luce & lumine.

Obiectus, secundum Philosophum 3. de anima tex. 38. lu-
men quodammodo facit, ut qui sunt potentia colores,
sint actu colores: ergo non distinguuntur actuales colo-
res à lumine.

Respondeo negando consequentiam, quia non faciunt actu colores constituendo ipsos formaliter in esse colo-
ris, sed quatenus qui sunt colores actu, nec tamen pos-
sunt proxime actu videri absque lumine, antecedente
lumine actu posunt: qui est verus sensus Philosophi,
& insinuat etiam aliqualiter per particulam quo-
dammodo.

**23. Quæres primus, an requiratur lumen ad videndum
objectum aliquod tam ex parte obiecti, quam medij.**

Huriadus & Arriga hic existimant lumen requiri ex parte obiecti tantum. **Ruarius** existimat ipsum requiri etiam ex parte medij, ad vindendos colores, non vero ad videndum lucem. **Complutensis** existimant non requiri lu-
men ex parte obiecti colorati, ut videatur color, sed so-
lum ex parte medij: explicant autem necessitatem lumini-
nis ex parte obiecti, quam negant, confundere in hoc, quod
necessarium esset ad dandam actuitatem coloribus, ad
producendas species in medio illuminato, & ad deter-
minandam visionem.

Ad hanc difficultatem dico primo, ex suppositione quod lumen sit species sensibilis lucis, ipsum sine dubio requiri ex parte totius medij, tam ut videatur color, quam ut videatur lumen. Patet manifeste, quia quotiescumque applicatur lux taliter ut possit videri, applicatur etiam sufficienter ad hoc ut possit producere speciem sui usque ad potentiam videntem, alias videri non posset; & quo-
tiescumque etiam proponitur color sufficienter ut possit producere species, debet illuminari: sed quotiescumque illuminatur, lux vel lumen, per quod illuminatur, applicatur sufficienter ad producendas species visibilis sup-
sus per totum medium: ergo non potest nec color nec lux videri quin illuminetur totum medium. Si lumen sit species sensibilis seu visibilis lucis.

24. Dices cum Huriadu & Arriga, aliquando videtur lux remota, aut color remotus ex loco obscenissimo, in quo non videntur colores proximiore: ergo non potest esse lumen productum per totum medium, quia alias vi-
derentur colores illi proximiore: ergo non requiritur lumen ex parte medij.

Respondeo negando sequelam cum sua probatione: quamvis euī lumen sit diffusum per totum illud me-
dium, tamen est tam exiguum, ut non possit sufficere ad vindendos colores alios quam remotos magis perfice il-
luminatos per lucem aut lumen, se tenens ex parte ipso-
rum. Hæc tamen experientia ostendit sufficienter plus lu-
minis requiri ex parte obiecti, quam sit necessarium ex parte medij, imo existimo ex ea haberi quod lumen requiri-
ratur ex parte obiecti, non ut est species visibilis præcise,
sed ut habet aliam rationem; ex parte vero medij ipsum
requiri solum, ut habet rationem speciei visibilis; vnde &
non est species talis, non requireretur.

Dices

Dico cum Ruyio, corpora quædam lucida videntur in tenebris, ut oculi felium, fungi, capita quorundam pismium: ergo non requiritur lumen ex parte medijs.

Confirmatur: quia si esset lumen aliquid in medio, per quod viderentur ista corpora, maximè lumen ab ipsiusmet productum: fed secundum Philosophum de sensu & sensibili cap. 2. illa non producunt lumen: ergo.

Confirmatur secundo: constat non solum corpora lucida videntur in tenebris, sed quo magis est obscurum medium, eo magis perfectè ex videri: ergo non requiritur lumen ex parte medijs.

Respondeo distinguendo antecedens: in tenebris, hoc est, ubi nihil est lumen, nego antecedens; in tenebris, hoc est, ubi non est sufficiens lumen ad videndos alias colores intermedios, concedo antecedens, & nego consequiam.

25. Ad primam confirmationem respondeo explicando Philosophum cum distinctione minoris: illa corpora non prout sunt lumen sufficiens ad videndos colores intermedios, concedo minorem, non producunt aliquid omnino laminis, nego minorem & consequiam.

Ad secundam confirmationem respondeo primo, illam militare contra Ruyum nam similis experientia est, quod quo magis medium sit obscurum, eo magis videantur colores remotus: ergo non requiritur lumen ex parte medijs ad videndos colores contra ipsum.

Respondeo secundo distinguendo antecedens: quo magis est obscurum per negationem omnis luminis, nego: per negationem luminis sufficientis ad videndos colores alias intermedios, concedo antecedens. Cuius etiam ratio est, quod quando non est lumen sufficiens ad videnda aliqua obiecta, totus conatus poterit adhiberi videndis coloribus, aut lucidis remotis; unde perfectius videri poterunt, quam si esset tantum lumen in medio, ut alii obiectis videndis deberet potentia attendere.

26. Dico secundo: si lumen sit causa realis & non intentionalis, nec species visibilis lucis, ipsum non requiri ex parte medijs, nec ad videndos colores, nec ad videnda corpora lucida. Si autem requireretur ad colores videndos, requireretur pariter ad videnda lucida. Hæc est directe contra Ruyum quantum ad vitramque partem, & etiam ut videtur, contra Complutenses: est quoque contra Conimbricenses quantum ad primam partem, eam intendum sine dubio Hirundin & Ariaga.

Probatur anima prima pars: experientia illa supra obiecta priori resolutioni, qua scilicet constat quod ex obscurissimo loco videantur lucida ac colorata remota, non videantur vero viciniora ex parte medijs: nam in illo casu non constat experientia vlla quod sit lumen in medio, sed potius constat oppositum; & ex suppositione quod lumen non sit species lucis, non est vlla ratio unde suadeatur esse lumen sparsum per totum medium; ergo non est afferendum quod sit lumen in toto illo medio, & consequenter lumen non requiritur ex parte medijs.

27. Dices, color describitur à Philosopho esse id quod mouet actum perspicuum, id est, corpus transparens illuminatum: ergo non potest producere species in medio non illuminato: & consequenter ut videantur colores requirunt lumen.

Respondeo explicando Philosophum per distinctionem antecedentis; mouet actu perspicuum, hoc est, aliquid corpus transparens quod est illuminatum ex aliqua parte, nempe ex parte obiecti colorati, concedo antecedens, quod est illuminatum ex omni parte medijs, per quod videtur, nego antecedens, & similiter distinguo vitrumque consequens. Ratio autem huius explicationis desumitur ex eo, quod non possit veritas istius descriptionis ostendendi, si intelligatur in lenu aduersariorum; possit autem in sensu iam dato: ergo melius sic explicatur, quam ut explicant aduersarii.

Dices, non magis debet requiri lumen ex parte aliqua medijs, quam ex omni: ergo si ex vlla requiritur, requiretur ex omni.

Respondeo, negando antecedens: tum quia experientia constat requiri ex aliqua, non vero ex omni; tum quia

requiritur ex parte medijs vicina obiecto colorato, v.g. quia alias coloratum non est illuminatum; non potest autem producere species, nisi illuminetur, ut patet experientia; potest autem illuminati posito lumine in parte medijs sibi vicina, quamvis non ponatur lumen in omni parte medijs.

Confirmatur hoc, & simul etiam ipsa principalis resolutio: secundum ipsos aduersarios requiritur plus luminis ex parte obiecti quam ex quacunque parte medijs, ex qua videri potest; id quod & colligitur etiam experientia supra proposta: ergo non est eadem ratio requiri lumen ex omni parte medijs, ac ex aliqua parte Itaque quemadmodum plus potest ex una parte medijs desiderari lumen, quam ex omni, bene potest lumen requiri ex una parte, quamvis ex ceteris non requiratur, nisi aliunde probetur id fieri non posse quam ex hoc argumento requiritur ex una parte: ergo ex omni.

28. Dices tertio: lumen requiritur ex parte obiecti secundum Scotum, quia lumen est prius visibile quam color, ut patet ex eo, quod lumen possit videri non viso colore, color autem videri non possit, non viso lumine; & quia consequenter non potest color producere speciem sui, quin lumen etiam sui producat: sed si color nequit producere speciem sui absque lumine, nec species coloris potest producere speciem aliam sui absque lumine, & consequenter quandoquidem color videri nequeat, quin diffundatur species eius per totum medium, lumen etiam debet diffundi per totum medium: quo argumento vtuntur Conimbricenses.

Respondeo negando minorē (ex suppositione quod lumen non sit species visibilis) quia hoc sit quod non possit species coloris producere aliam speciem, nisi vbi species luminis producit aliam speciem. Itaque dependetia coloris à lumine consistit in hoc, quod non possit color nec per speciem sui producere speciem visibilem in vlla parte medijs, vbi lux vel lumen producunt speciem sui; hoc autem potest fieri, quamvis possit producere speciem vbi non esset lux aut lumen, ut est euides, ipsa species lucis non sit lumen.

Probatur iam resolutio presens quantum ad secundam partem: quia eadem prouersus est ratio, & eadem experientia de lucidis & coloratis, quantum ad hoc: ergo si requiritur lumen ex parte medijs ad videnda colorata, requiritur etiam ad videnda lucida.

29. Dices cum Ruyio, disparitatem esse, quod lumen eo quod sit qualitas perfectior, mouere possit medium non illuminatum, color vero imperfectior non possit.

Contra: quia quamvis esset perfectior, ex hoc non sequeretur quod possit mouere actu non perspicuum, seu non illuminatum: nam perfectio maior ipsius non desumitur ex hoc; sed ex aliis capitibus, quæ non habent necessariam connexionem cum huiusmodi motione: ergo ex perfectione maiori ipsius non recte arguitur, quod possit mouere actu non perspicuum. Quod si perfectio maior ipsius, partim defumeretur ex hoc, omnino neganda esset, nec probari posset, nisi prius probaretur, quod competenter ipsi actu mouere perspicuum, & quod id non competenter colori.

Confirmatur hoc: quia aliquid aliud non magis perfectum quam color potest mouere medium actu non perspicuum, ut sonus, v.g. ergo non mouere actu non perspicuum, non arguit maiorem perfectionem; neque ex maiori perfectione oritur quod possit lux mouere actu non perspicuum.

Dices secundo, lumen non requirit actu perspicuum tanquam subiectum; constituit enim actu perspicuum: ergo non requirit actu perspicuum medium, ut moueat intentionaliter.

Respondeo, negando consequiam, quia si valeret, sequeretur etiam quod color non requireret medium actu perspicuum ut moueat intentionaliter, quia non requirit aliquid actu perspicuum tanquam subiectum.

30. Dices tertio, lumen requiritur ex parte obiecti colorati sic, ut absque concursu activo luminis non possit color producere speciem sui. Hæc videtur esse cuncta

Compla

*Quomodo
requiritur
lumen ex
parte ob
iecti*

Disput. III. Quæst. II.

779

Complutenses, & patet: quia quandoquidem color non possit producere speciem sui quin illuminetur, potius est dicendum quod id oriatur ex eo, quod indiget concursus actio luminis, quam ex eo, quod lumen esset conditio sine qua non; neque enim potest ostendi quomodo haberet rationem conditionis, quandoquidem non applicet colorem, nec tollat impedimentum aliquod specierum eius.

Dicer: color per se est visibilis: ergo non redditur visibilis per lucem.

Respondeo, distinguendo antecedens: est visibilis secundum se, ita ut se solo absque concurso effectu luminis possit producere speciem sui, nego antecedens: est visibilis per se, id est, ita ut visio possit ad ipsummet immediate terminari, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Dices, in hoc distinguitur sensibile proprium à communi, quod proprium per se primo attingitur à potentia, & non ratione alterius; commune vero attingatur non per se primo, sed secundario & ratione alterius: sed color est sensibile proprium: ergo per se primo & non ratione alterius est visibilis, & consequenter erit visibilis sine dependencia à concurso effectu luminis.

Respondeo primo negando maiorem, sed potius differunt in hoc, quod sensibile proprium percipiatur ab uno solo sensu; commune vero percipiatur à pluribus, unde si solus oculus videret motum, motus esset sensibile proprium, quantumvis non videretur nisi mediante colore, aut lumine.

Respondeo secundo, distinguendo maiorem: non ratione alterius, cuius ipsum sit modus, transeat; non ratione alterius, id est mediante concurso effectu alterius, cuius tamen ipsum non sit modus, nego maiorem: & similiiter distinguo primum consequens, & nego secundam consequentiam.

An color sit obiectum materiale visus, an vero formale.

Respondeo, hic non posse esse questionem ullam nisi de nomine, nam si per obiectum materiale intelligatur obiectum, quod terminat quidem immediate visionem, sed tamen non nisi cum dependentia ab alio, quod aliud potest videri sine ipso, color sine dubio erit obiectum materiale, & lux seu lumen erit obiectum formale. At si per obiectum materiale intelligatur illud, ad quod visio immediate non terminatur, color non erit obiectum materiale, sed formalissimum. Et quia hic modus loquendi est sine dubio melior, & propriior, propterea absolute dicendum existimo quod color sit obiectum formale visus tam bene quam lux: nec refert quod inde sequatur dari plura obiecta formalia visus, hoc enim non est inconveniens de pluribus obiectis partialibus attingibiliibus per diversos actus.

Alia de lumine & luce possunt videri in *Commentario ad distinct. 13. supra*. Hæc ad propositum praesens sufficiunt.

Q V A E S T I O N E I I .

De organo & obiecto Auditus.

32. *N* aure reperiuntur plura quemadmodum in oculo, de quibus dubitari potest in quoniam ex illis producatur & recipiatur auditio. Intra enim partem externam aurium, quam oculis videmus, & foramen earum, reperiatur membrana quedam, qua mirringa, seu tympanum dicitur, & intra illam substantia quedam aerea, hoc est, similis aeris, sed animata: ipsa porro membrana subinvenitur tribus officiis: quorum unum simile est incidi, alterum malleolo, tertium stapedæ; & ad eam à cerebro duo nervi descendunt, qui auditorij possunt vocari, sicut nervi pertingentes ad oculos visorij appellantur.

C O N C L V S I O I .

*O*rganum auditus est aer in tympano aeris similis intra tympanum inclusa. Hæc est communis nissima cum *Philosopho 2. de partibus animalium* con-

tra *Vesalium*, qui in ossibus; *Themistium*, qui in spiritibus: & *Complutenses*, qui non solum in aëre illo, sed etiam in nervis auditionem produci putant.

Probatur, quia nulla alia pars magis ad hoc accommodata videatur: ergo cum communiter ita teneatur, nec aliqua ratio sit in contrarium, dicendum est quod illa pars sit organum auditus.

Conferatur primo, contra *Vesalium*, quia illa tria ossicula non continuantur immediate: ergo in illis tribus auditio non sit.

Conferatur secundo contra *Themistium*, quia spiritus illi non remanent stabiliter in aure: sed organum debet esse quid stabile: ergo.

Conferatur tertio, contra *Complutenses*, per ea, quæ dicta sunt contra illos questione precedentis de organo visus: & præterea quia illi duo nervi non continuantur inter se, sicut nervi optici, seu visorij.

C O N C L V S I O I I .

*S*onus est obiectum adequatum auditus, & non bene describitur esse qualitas sensibilis resultans ex forti percussione corporum sonorum, & medij resiliencia: sed bene describatur esse qualitas illa, quæ sentitur per aurum solum.

*P*rima pars est omnium, & patet, quia omnem sonum potest percipere, & nihil aliud, tanquam obiectum proprium, quod non sit sonus.

*S*econda pars est contra *Complutenses*, & patet breuiter, quia ignoras sonum non potest intelligere quid sit corpus sonorum, quandoquidem hoc ipsum explicetur præsertim ab aduersariis esse corpus aptum efficere sonum: ergo pessime explicatur sonus per ordinem ad corpus sonorum. Omitto alias imperfectiones illius descriptionis, quia hæc sola sufficit ad illam reiciendam.

*P*robatur tercia pars: quia quicumque ignoraret quid esset sonus, per hoc, quod diceretur ipsi esse talis qualitas, posset ipsam distinguere ab omnibus aliis qualitatibus & rebus: ergo bene sic describireretur.

33. Dices non constare quod id, quod auditur sit qualitas: ergo supponitur in definitione aliquid competere sono, de quo non habetur illa certitudo.

*C*ontra, quia illud quod auditur debet esse aliquid: non substantia, nec quantitas, quia hæc manere possent quando nihil auditur, & que ac quando quidpiam auditur: non etiam relatio, quia hæc nequit producere speciem absolutam, nec per se primo percipi potest: ergo debet esse qualitas, quia nihil aliud relinquitur in quo possit consistere.

Dices esse motum.

*C*ontra primo, quia potest esse motus vehementissimus, & nihil auditus. Secundo, quia motus est sensibile communis non proprium. Tertio, quia sonus causatur per motum secundum *Philosophum* tex. 78. Quartio, quia motus formaliter est relatio: ergo non potest percipi per se directe ab illa potentia externa, nisi simul percipiatur ab ea aliquid aliud. Quando autem *Philosophus* dicit 2. de anima c. 8. sonum esse motum; intelligendus est in sensu causal, non formal, ita scilicet, ut non velit sonum esse formaliter motum, sed eum mediante motu causari.

C O N C L V S I O I I .

*S*onus non defertur ad auditum quoad esse reale suum, sed medianib[us] speciebus impressi. Hæc est communis; & probatur: quia si sonus quoad esse reale suum deferretur ad auditum, vel idem ipse sonus, qui primo productus non collisionem duorum corporum, vel alius sonus distinctus: non primum, quia ille sonus primo productus non potest deferriri absque subiecto in quo primo producebatur; quia alias accidentia migraret de subiecto in subiectum, neque potest deferriri cum subiecto, tum quia aer ille, in quo primo producebatur non potest esse tantus, ut possit sufficiere ad hoc ut realiter spargatur per omnes illas partes in quibus auditur vox; tum quia si aer ille cu[m] sono in se producto deferretur ad organum auditus, quemodmodum odor defertur ad odoratum: non percipitur sonus vt distans, sed vt praesens, contra experientiam.

Non

780 De ANIMA. De Potentiis externis.

Non etiam secundum, quia alias primus sonus non audiatur, sed alius ille sonus qui deferretur ad auditum, id est enim deberet deferri ad auditum realiter, ut posset audiri: ergo primus sonus, si non deferretur realiter, non audietur.

Confirmatur: quia ille altus sonus qui deferretur realiter, vel produceretur simul cum primo sono, vel postea. Si simul: ergo frustra producetur, quia sufficeret ipsenam primus sonus: si postea, ergo non audiatur sonus ab iis qui sunt vicini statim ac productus, contra experientiam.

Probatur secundo conclusio: quia color potest videri à visu, quin defecatur realiter ad ipsum, per hoc quod defecatur intentionaliter: ergo & sonus, à paritate rationis.

C O N C L U S I O . IV.

Sonus nō defertur ad auditum per species intentionales successives productas post transactum sonum. Hec est contra Arriagam, qui post sonum statim ac productus similares productas transactas, & producere posterius alias species in parte remotiori, quibus medianibus postea idem sonus auditus possit.

Probatur: quia species externae intentionales dependent in sieri & conservari a suo obiecto: ergo species soni nequeant existere non existente ipso sono. Probatur antecedens, cum autoritate communione omnium Philosophorum, uno Arriaga excepto; nam quia sic dependent reliqua species praeter species soni, ut ipsenam faciunt; nec est illa specialis ratio de sono, ob quam dicteretur non habere talern dependentiam: cum denique quia ideo dantur iste species ut possit ipsum obiectum, quoad esse reale suum percipi: sed non potest percipi quoad esse reale suum, nisi quando existit: ergo nec species eius debet perseverare nisi dum ipsum existit.

Probatur secundo, quin auditio non potest percipere nisi aliquid realiter existens, sicut nec illa alia potentia externa: sed posset secundum sententiam Arriaga: ergo.

Confirmatur: utraque hæc probatio: quia experientia, ob quas mouetur hic author ad tenendam hanc singularem doctrinam de natura specierum & auditionis, possunt salnari absque ea: ergo male recurrunt ad ipsam. Antecedens patebit ex dendis inferius.

Probatur tertio, quia si species productæ in prima sphæra durarent post sonum & primæ auditionem eius, ut teneat aduersarii, deberet iterum medianibus illis species bus audiatur idem sonus, contra experientiam. Probatur sequela: quia sicut transacto sono illæ species possunt producere in alia sphæra alias species, quibus audiatur sonus transactus, ita in eadem sphæra in qua ipsæ sunt, poterunt determinare auditum ad auditionem soni transacti.

38. Confirmatur horum species productæ in alia sphæra determinant auditum existentem in illa alia sphæra ad auditionem soni transacti, secundum ipsum ergo & primæ species similiter determinabunt auditum existentem in prima sphæra, quia sunt eiusdem rationis cum species bus secundis; nec illa proorsus est ratio disparitatis.

Confirmatur secundo: quia propterea ipse negat sonum realem deferri ad auditum, quia deberet bis audiatur in eodem loco: sed non magis hoc sequeretur de sono, quam de specie, si ponatur species eo modo quo hic auctor: ergo non debet sic ponni.

Probatur quartio: quia illæ species primo productæ, si essent aptæ natæ producere species in altera distantia transacto sono, essent etiam natæ illas producere existente sono, neque enim existentia soni potest eas impeditre, sed potius deberet eas adiuuare: ergo in illo instanti in quo producentur, causulent species in altera illa distantia, & sic audiatur sonus æquæ cito in ulteriori distantia, ac in proximiiori contra experientiam. Probatur prima consequentia: quia causa naturalis debite applicata debet producere effectum: sed illæ species essent cause naturales & æquæ bene applicatae pro primo instanti, ac pro secundo: ergo.

C O N C L U S I O . V.

39. Quocumque sonus aliquis audiatur bis, prius à vicinibus, & postea à remotioribus, ipsenam sonus realis deberet multiplicari per medium. Hæc videtur esse communior i sententia cum Dno Thoma 2. de anima sect. 16. contra Arriagam & Ruriū.

Probatur: quia sine tali multiplicatione non posset ab illis posterius audiari, quam ab aliis: ergo. Probatur antecedens; quia non posset sic audiari si maneret in eodem loco quo prius audiebatur, quin audiatur bis ab iis à quibus primo audiebatur, semel quidem, cum primo producatur, & postea etiam cum auditur à remotoribus, à quibus posterius auditur: neque enim possibile est, quod sonus realis existens hic pro secundo instanti posset determinare sive mediate sive immediate remotoribus audiendum, quin etiam determinaret proximiores. ergo debet sonus reperiri in alio loco quando postea auditur, in quo non fuit quando primo audiebatur: sed idem ipse sonus, qui primo producebatur, non est qui reperitur in illo alio loco: ergo alius, & consequenter multiplicatus sonus per medium in illo casu. Probatur minor, quia nō est verisimile quod idem ipse exiguis aer, in quo primo producitur vox aut sonus possit dispergi in tot partes, vt possit accederet ad omnes illas partes, ex quibus auditus potest ab illis, à quibus omnium ultimo potest audiri.

40. Obiectio: non potest explicari quomodo hæc multiplicatio fieret: ergo non est asserenda.

Respondeo: negando antecedens; facile enim fieri potest per agitationem illam aeris sequentem primum motum, per quem primus sonus producebatur. Itaque sicut sonus primus producitur per motum aeris resiliens ex percussione duorum corporum, & sicut iste primus sonus producit in eodem ipso tempore quo existit, species usque ad determinatam sphæram, per quas statim potest intra illam sphæram audiatur: ita alius aer in aliqua distânia motus cum proportione ad motum prioris aeris, casat postea alium sonum similem, qui etiam alias species ad aliam sphæram ultra se immitit, per quas in illa sphæra audiatur, & ita successue.

Obiectio secundo: si sonus alius produceretur ultra illam distantiam, in qua audiebatur primus sonus, deberet postea audiari in eadem distantia.

Respondeo primo: hanc difficultatem æque valere contra omnes alios modos dicendi, & quidem magis contra aliquos.

Respondeo secundo negando sequelam, quia ille sonus non debet audiari nisi ubi transfundit species; non transfundit autem species nisi ad partes illas ultiores, ad quas motus dirigitur, ut patet experientia, & certe sicut impulsus impressus projecto non mouet ipsum nisi ad partem ad quam dirigitur motus: ita non est mirum quod sonus non deberet producere suas species nisi ad partem ad quam antpellitur; cuius ratio à priori potest esse, quod ille aer sit dispositus ad recipiendas illas species, aer vero contentus intra primâ sphæram non sit sic dispositus.

Obiectio tertio: sonus potest causari intra vas æneum, sed non potest extra vas illud aer moueri per motum illum factum intra illud vas: ergo non debet multiplicari sonus extra vas.

Respondeo: hanc obiectiōem, quæ est Ruby, æque facile contra ipsum remittit, quia si non potest aer extra illud vas per motum intra factum moueri, profecto nec poterit aer intra ipsum moueri extra ipsum.

Dico ergo si sonus ille audiatur ab aliquibus prius, & ab aliis posterius, necessario moueri, debere aerem extra ipsum positum, postquam mouetur aer intra ipsum inclusus, idque fieri potest sive per hoc quod aer inclusus motus perpellat aerem infra poros ipsius refertum, & hinc aerem exteriorem; sive per impulsum impressum isti vasi, & mediante ipso aere exteriōti.

Hinc sequitur primo, nunquam auditi sonum, qui non existit cum auditu, nec manere speciem impressam absque suo obiecto, nec causam naturalem debite applicatā pro illo instanti aut tempore suspensi à suo effectu, quas omnes inconvenientias incurrit Arriaga.

42. Sequitur secundo, sonum non esse qualitatem permanentem & partim successivam, secundum eadem partes reales & formales, cuius oppositum en-

*sonus nō
est qualitas
partim
manens
& partim
successiva.*

Rurius

Ruimus: quia ideo esset huiusmodi qualitas, quia nisi esset successivus, non posset successivè produci, nec definere contra experientiam; & nisi esset aliquantulum permanens idem sonus quando primo auditur debaret desinere, & sic non posset postea audiiri à remotoribus: sed ex conclusione habetur quod non sit idem ipse sonus realis formaliter loquendo & propriè, qui auditur postea, sed alius omnino distinctus. Dixi autem, secundum eadem parties reales & formales, quia posset dici esse idem sonus æquivalenter & moraliter, sicut dicitur idem fluuius esse hodie & heri; & in hoc sensu etiam posset dici quod sonus habeat aliquam permanentiam moralem.

Sonus non
producit
species
sui prius
in uno lo-
co & po-
stea in
alio.

43. *Sequitur tertius, species soni non produci successivè ab eodem sono, ita scilicet, ut prius producat species in una parte medi; & postea in altera parte: nam cum idem ipse non sit postea, non potest producere species: itaque omnes species quas potest producere idem sonus, æquacito illas producit per totam suam sphæram, & consequenter etiam æquacito auditur in tota illa sphæra, neque quoad hoc est aliqua differentia inter species visibilis & audibiles, quamvis possit esse differentia quantum ad hoc, quod visibilia possint transfundere species ad longiorem distantiam quam audibilia; & hinc oritur quod color aut lux existens in aliquo loco possit videri in alio loco, in quo sonus quantumvis magnus, excitatus in eodem loco in quo existunt isti colores, non posset audiiri.*

Cur lux
eius vi-
deatur
quam so-
nus au-
diatur.

44. *Sequitur quartus, ratione cur lux etiam successivè producta simul cum sono, citius multo videatur in aliqua distantiā quam audiaturs sonus, quia scilicet per totam illam distantiam potest transfundere species, sonus vero cum ipsa productus non potest, alius autem sonus, qui postea auditur in illa distantiā productus post lumen, unde non potest audiiri æquacito, ac lux videtur.*

Quomo-
do sit
echo.

45. *Sequitur quintus, echo fieri mediante progressu soni, & reflexione specierum ab ipso causatarum ob oppositum obfuscum, estq; verisimile quod ipse etiam sonus aliquando reflectatur, præferrim quādū sunt variæ specierum reflexiones. Propterea autem audiuntur ultimæ voces, & non omnes per hanc reflexionem, quia quando reflexebantur primæ voces, audiebantur ultimæ voces per species directas, his autem per illas species auditis, non est impedimentum aliquod quominus eadem iterum per illas species reflexas audiantur.*

Sonus
produc-
tus in ae-
re tanquā
in subje-
cto.

Sequitur sexto, sonum produci in aëre, tanquam in subiecto, neque enim alia corpora, que ad productionem soni concurrent, mouentur localiter ad tantum spacijs, ad quantum sonus extenditur & multiplicatur: ergo debet necessaria produci in aëre.

Aqua etiā
recipi-
species
soni.

46. *Non solum aëris, sed etiam aqua est medium aptum ad recipiendas species soni. Hæc est communis contra Hurtaianum hic.*

Probatur: quia experientia constat pisces sonos in aëre apud nos excitatos audire, nosque pariter motus sub aquis ab iis editos, & fragorem lapidum sub aquis se mutuo collidentium audire. Dicere autem quod hoc accidat ratione aëris in poris aquæ inclusi, est diuinare absque fundamento.

Confirmatur: quia nihil impedit, quo minus aqua sit subiectum sufficiens ad recipientum speciem soni; & quemadmodum species coloris non solum per aërem, sed per vitrum defertur, non est ullum inconveniens, quin similiter species soni per aërem, & aqua deferti possint. Nec refert quod Philosophus dicat medium, in quo fieri debet sonus, esse aërem; nam loquitur de medio magis accommodato, & per quod communius defertur.

Tria cor-
pora rea-
liter di-
stincta re-
quiruntur
ad sonum.

47. *Tria corpora realiter distincta requiruntur ad productionem soni, que tamen non debent esse semper discontinua. Hæc est communis, & probatur: quia si aliquando non requirentur, maxime quando excitatur sonus percutiendo aërem virga, hoc enim exemplo vtum aduersarij ad probandum oppositum: sed tum concurrunt tria realiter distincta, nempe virga, & duæ partes aëris,*

quæ diuiduntur. Et ex hoc ipso probatur secunda pars, nam illæ duæ partes aëris, quæ cum virga concurrunt, continuantur inter se. Quod vero aliquando etiam concurrat tria corpora realiter discontinuata, patet quando excitatur per collisionem duorum lapidum, v.g. tum enim illi duo lapides, & aët concurrunt, quæ omnia inter se non solum distincta, sed discontinuata sunt.

Q V A E S T I O III.

De Olfactu.

In interiori parte nasi reperiuntur duæ carunculae similes extremitatibus mammillarum, quas propter ea carunculas mammillares appellant, seu processus mammillaris, præterea sunt ibi rami nervorum, quos vocant membranam natum. Hoc supposito, aliqui putant sensorium olfactus esse ventriculos, seu sinus anteriores cerebri, à quibus derivantur prædictæ partes reperta intras. Alij patant illud sensorium esse neruos descendentes à cerebro. Communiter vero tenetur carunculas mammillares esse sensorium odoratum.

C O N C L V S I O I.

48. *Probabilium est carunculas mammillares esse sensorium olfactus. Hæc, ut dixi, est communis cum Philosopho 2. de mammillares sunt sensorium olfactus anima test. 10.*

Probatur: quia nihil aliud conuenientius assignari potest.

Confirmatur primo, contra primam sententiam: quia si cut cæteri sensus externi habet suum sensorium in parte aliqua inclusa in toto organo deseruente ad sensationem; ita etiam de olfactu dicendum est: ergo non debet collocari in vlla parte cerebri.

Confirmatur secundo, contra secundam sententiam: quia nerui illi extunduntur ad exteriōres partes nasi, in quibus non sentimus odores; & quia quemadmodum visus, & auditus non habent sensorium in neruis procedentibus à cerebro, ita nec olfactus in illis collocari debet, præferrim cum nulla sit ratio, quæ ad id vrgeat, vel experientia.

49. *Obiicias primo: cerebrum recreatur odoribus: ergo est organum olfactus.*

Répondo negando consequentiam, quia non recreatur per odores percipiendo ipsos, sed quatenus ipsi habent, vel secundum se, vel secundum qualitates concomitantes conuenientiam aliquam physicam cum cerebro.

Obiicias secundo: secundum Philosophum nates sunt organum odoratus.

Respondeo ipsum non intelligendum de organo, in quo immediatè sit olfactus, sed de instrumento, per quod defertur odor ad sensorium, vel certè caput nates pro integrō naso quatenus constituitur ex omnibus partibus interioribus, & exterioribus, & sic potest vocari organū olfactus, sicut oculus organum visus, quamvis non in omni parte ipsius sit olfactio immediate, sed in mammillis, sicut non in omni parte oculi sit visio, sed in pupilla, aut aliqua alia parte eius.

C O N C L V S I O II.

50. *Odor est obiectum proprium olfactus, & Odor est optimè de irribus esse qualitas perceptibilis à solo sensu olfactus. Hæc est communis, & solum negari potest quoad secundam partem, ab illis, qui eum putant esse substantiam.*

objectum
adequatū
olfactus.
Bius def-
criptio.

Probatur autem prima pars: quia omnis odor potest percipi ab olfactu, & nihil aliud potest olfactus percipere præter odorē, quod non possit ab aliis sensibus percipi: ergo. Dixi autem, quod non possit percipi ab aliis sensibus, quia sensibile commune aliquod potest percipi ab odoratu, quod non est odor, at illud potest ab aliis sensibus percipi.

Probatur secunda pars: quia per illam descriptionem potest distinguiri ab aliis sensibilibus: à propriis quidem, per hoc quod percipiatur ab odoratu, à communibus vero per hoc quod à solo odoratu sit perceptibilis. Quod autem

Vnu autem

autem sit qualitas patet, tum quia obiectum cuiusvis alterius sensus externi est qualitas, tu quia nulla alia substantia est per se sensibilis: nec dici debet absque ratione evidenter quod obiectum huius sensus sit substantia, aut quod haec sola substantia sit sensibilis; tum quia quando magna Ecclesia repletur odore ex vnguento aliquo auro fumo odorifero vel electro, non est verisimile substantiam aliquam per totam Ecclesiam produci.

51. *Dices*: non debere totam repleri substantia odorifera, quia sufficit illam substantiam esse in parte Ecclesiae, unde emitat species intentionales.

Contra, quia ablata illa substantia odorifera, v. g. electro, adhuc maneret odor: ergo odor ille non causatur a speciebus intentionalibus, quia haec nequeunt esse absentia obiecto.

Dices secundo: posse manere odorem in eo casu, quia licet auferretur substantia principalis odorifera, manerent tamen exhalationes odoriferæ ab ipsa, per aërem transfusæ.

Contra: quia non est verisimile quod tot exhalationes a corpore odorifero emittantur absq[ue] notabilis extenuatio nione ipsius, quot essent necessariæ ut tantus odor maneret, eo ablato, in tot locis in quibus ponit posset.

52. *Obiectio*: Philosophus *l. de sens. & sensib. c. i.* ait odorem esse vaporem, sed vapor est substantia: ergo & odor.

Respondeo, enim intelligendum de odoris subiecto, qui aliquando potest esse vapor.

Confirmatur haec explicatio: quia negat *c. 5. eiusdem libri* odorem esse vaporem: ergo quando dixit quod esset vapor, non loquebatur in eodem sensu in quo negabat eum esse vaporem, sed in alio sensu, quando autem negat eum esse vaporem, hoc intelligendum est in sensu formalis, propter fundamenta Conclusionis, & consequenter quando assertum eum esse vaporem, intelligendus est non in sensu formalis, sed in alio aliquo.

C O N C L V S I O III.

Odor est qualitas secunda non productiva alterius odoris sibi similis, deferri argu per medium aërem aut aquam aliquando realiter, aliquando solum intentionaliter. Haec quoad primam partem est omnium, & probatur: quia alias aliquod ex elementis, in quibus prime qualitates sunt diuersæ, esset odoriferum, contra experientiam.

Secunda pars est communis contra Arriagam & probatur: quia nulla alia qualitas sensibilis secunda est actiu sibi similis: ergo nec odor debet dici sic actiu, nisi constet aliqua ratione particulari, quod sit sic actiu; id autem non constat: ergo.

Confirmatur: quia si esset aliqua ratio, ob quam deberet illa actiuas odoribus attribui, maximè esset experientia, quam proponit Arriaga de electro relinquente odorem in manibus & vase, in quo conseruatur tam tenaciter, ut etiam si lauentur, remaneat. Sed haec experientia non sufficit: ergo.

Probatur minor: quia ille odor non potest esse qualitas producta in manu, sed exhalatio adhaerens ipso; quia si esset talis qualitas, non desineret successu temporis absque qualitatibus contraria productione, aut mutatione aliqua facta ex parte subiecti, quemcumque enim qualitas potest manere in subiecto naturaliter per aliquod tempus, deberet in ipso manere semper, nisi mutetur subiectum aliquo modo, vel intrinsecè vel extrinsecè, ut patet ex principio vulgaris: idem manens idem semper facit idem. Quod intelligi debet de causa naturaliter agente. Quod autem remaneat odor lauatis manibus, oritur ex nimis firma adhesione exhalationum odoriferarum, non ex alio capite.

Terter pars est communior, contra eundem putantem non deferri odorem intentionaliter per ullum medium.

Probatur autem: quia sapientia aer, qui est medium per quod deferatur odor, retinet odorem ablato obiecto odoriferi principali: sed hoc non potest fieri nisi deferatur realiter per medium: neque enim species intentionales exteriores manere possunt absque suo obiecto.

Deinde non est verisimile quod odores deferantur realiter ad tantam distantiam ad quantam percipiuntur a

vulturibus, qui ad multa millia absentes cadaverum mortuorum sentiunt odores: ergo per aliquam partem istius medijs deferuntur intentionaliter tantum. Quod autem deferantur per aërem tanquam medium, ex eadem experientia constat, & non minus constat quod deferantur per aquam, experientia piscium accedentium ad ripam fluuij quando afferuntur cibi grati, quos nec dum vident.

Advertendum autem, quod quando dictum est, odores deferri per medium realiter, id intelligi debeat sic, ut non producatur in medio qualitas odorifera, sicut vultus Arriaga; sed quod exhalationes odoriferæ excent à corpore odoriferi per medium.

54. *Dices*, si odores diffunderentur per medium mediante exhalationibus huiusmodi, deberet extenuari corpus odoriferum post exitum plurimarum exhalationum: sed hoc est contra experientiam.

Respondeo, negando minorem, nam quamvis non tam cito appareat extenuatio, tamen reuera accidit aliqua iuxta proportionem exhalationum, & naturam corporis.

Obiectio contra tertiam partem; si odores deferrentur per medium intentionaliter, sentirentur ut distantes: sed hoc est falsum.

Respondeo negando minorem, in casu enim quo deferuntur per species solummodo, sentiuntur ut distantes, licet imperfectiori forte modo, quam sentitur sonus ut absens, sicut sonus minus perfectè sentitur ut distans, quam color.

55. *Quare solet hic*, an sensus odoratus sit perfectior in ^{An sensus} _{externi} brutis, quam in hominibus, & id quare posset de aliis sensibus. Ratio autem dubitandi est, quia pro parte affirmativa facit illud vulgare Carmen,

Nos aper auditu, lynx visu, simia gustu,

Vultur odoratu, præcedit avana tactu.

& præterea: *authoritas Philosophi 2. de anima c. 9.*

Pro altera vero parte facit, quod anima in hominibus sit perfectior quam in brutis, & quod consequenter videatur exigere perfectiores potentias sensitivæ.

Circa hanc difficultatem aliqui putant potentias sensitivas omnes esse simpliciter perfectiores in hominibus, sed aliquas tamen esse secundum quid perfectiores in aliis brutis, quatenus scilicet ad longiorem distantiam & maiori cum facilitate possint operari, & iuxta hoc intelligent prædictum carmen & Philosophum.

Ego tamen existimo, sicut conceditur potentias brutorum major perfectio quantum ad percipiendum obiectum in maiori distantia, & minori cum difficultate: ita etiam concedi ipsis posse maiorem perfectionem simpliciter in ratione potentia sensitiva, modo non considerare id, quod materialiter dicunt potentia sensitiva, nimirum esse potentiam exigentem animam talem vel talem; quod addo, quia si sic considerarentur, absque dubio potentiae sensitivæ humanæ deberent esse perfectiores, quia exigunt perfectorem animam, cui etiam in nostra sententia ex parte idenfiantur. Itaque in hac controversia abstractum est ab illa consideratione & solum considerandæ sunt potentiae in ordine ad actus & obiecta, & etiam ipsum actus non debet considerari ut actus naturaliter subiectari in tali subiecto, sed solum considerari debet ut perceptio talis obiecti, abstracto ab aliis rationibus in ipso inclusis. Sic autem si res consideretur, potius dicendum est, quod excedant potentiae aliquorum brutorum potentias sensitivas humanas: nec est illo modo necessarium quod homo, quamvis sit perfectior brutis, & habeat animam perfectiorem, habeat etiam omnes facultates perfectiores; sed sufficit quod habeat plures, aut unam excedentem cæteras facultates in quibus exceditur.

Quare secundo, ex qua mixtione primarum qualitatum resultat odor.

56. *Respondere solet* communiter cum Philosopho de sensu, & sensibili cap. 5. quod ex mixtione in qua siccum vinum cit humidum, & calor dominatur: idque colligitur experientia, quia odorifera parum spirant odoris in frigore, odo r, quod procedit ex defectu dominantis caloris: deinde quando

quando nimis humida sunt, aut organum ipsum nimis distillatione humescit, vix percipiuntur ob defectum præalentis siccitatis.

Quando autem opponitur alia experientia, quod idem cibus sit quandoque boni odoris & saporis, sapor autem non minus requiriat dominum humiditatis, quam odor siccitatis, nec possit fieri, ut in eodem cibo utraque qualitas dominetur.

Responsio melior adhiberi solita est quod idem cibus sit sapidus & boni odoris, non secundum easdem partes, propter obiectiōnēm, sed secundum diuersas. Hæc est communis doctrina.

Ego tamen puto rem esse incertam, & potius inclinor ad existimandum quod odores omnes non exigant prædominium siccitatis in omni corpore, & quod aliqua humida possint esse odorifera sicut aliqua secca. Motus ad hoc, cum prædicta experientia de cibo, cui non satisfit per recursum ad diuersas partes: tum quia illa diuersitas partium non apparentia quia quamvis adscet, revera, nulla pars esse potest, quæ non sit aut possit esse humiditatem etiam quia odores extremi, hoc est maxime oppositi non videntur exigere posse prædominium eiusdem qualitatis; sed potius virus deberet exigere prædominiū virus v. g. humiditatis, & alter alterius oppositæ v. g. siccitatis: & quod dico de siccitate, intelligi potest etiam de calore seruata proportione.

57. Ad experientias autem, quibus communis sententia innititur, responderi potest ad primam, defectum spirandi odoris in frigore non oriñ necessario, ex eo, quod diminutus calor corporis odoriferi: cuius signum esse potest, quod si introducatur in locum frigidum subito non spiraret odorem tantum quantum alias, sed ex eo potius quod aer frigidus non tam facile admittat exhalationes odoriferas. Posset etiam contingere, ut corpus tantum spiraret tum odoris, quantum alias, sed quod organum frigidum non esset tam dispositum ad illos percipiendos: hinc autem non sequitur vlla ratione quod odor ipse exigat prædominium caloris.

Ad secundam experientiam dico imprimis, impedimentum ortum ex humiditate organi non facere ad rē, quia inde non sequitur quia odor possit provenire ex humiditate aliquo sicut ex siccitate; sed solum sequitur quod humiditas tollerat dispositionem requisitam ex parte organi, dispositio autem requisita ex parte organi, nō debet esse dispositio requisita ad productionem obiecti, quod ab organo sentiri debet. Alterum eram impedimentum ex parte humiditatis obiecti, quod magis facit ad rem, non concludit, quia possit provenire non ex eo, quod requiretur siccitas ad odorem, sed quod humiditas impedit egressum exhalationum.

Deinde illa experientia licet quandoque habeatur de aliquibus odoribus, non tamen de omnibus, imo opposita videtur haberi in cibo sapido & odorifero.

Ad autoritatem Philosophi, qui ea mouetur, responderi poterit, cum loqui ut plurimum, non vniuersaliter.

Q V A E S T I O N E . IV.

De Gustu, & Tactu.

58. *L*ingua, quam instrumentum esse gustandi experientia docet, ex duabus potissimum partibus consistit, nempe ex duobus nervis derivatis à cerebro per medium linguam, hinc atque inde in utraque parte alios minores, & utrāq[ue] ramusculorum, nervos à se extendentibus ad utramque linguæ partem, & ex carne rata spongiosa ac porosa: unde difficultas est, in quanam ex his partibus constat sensorium gustus.

C O N C L U S I O . I.

Sensorium gustus sunt nervi prædicti. Hæc est communis cum Philosopho hic l.2. text.100. & probatur magis auctoritate, quam ratione vlla; quantum enim ad rationem attinet, tam possit sensorium illud collocari in carne, quam in nervis: imo fortassis potius in carne, quia illi nervi non magis requiri debet ad gustum, quam alij nervi.

ui correspondentes requirantur ad auditum, & visum: sed nervi correspondentes istis aliis potentias non sunt sensorium illarum, sed requiruntur ad hoc, ut per eos transmittantur species ab illis potentias ad potentias internas, & ut à cerebro descendant spiritus animales: ergo similiter posset dici de nervis linguae. Sed quia non est necesse ut omnes potentiae habeant convenientiam in sensorio, & quia etiam est aliqua disparitas inter nervos linguae, & nervos auditus, ac visus, quia nervi linguae intra ipsam linguam reperiuntur, alij autem isti nervi non includuntur intra oculum, aut aurem, licet pertingant ad ipsa, propterea tenenda est Conclusio. Posset etiam fieri quod seniorum huius potentiae sit non solum nervi illi, sed etiam caro, propter similitudinem quam habet hæc potentia cum tactu, cuius sensoriorum non solum in nervis, sed in carne reperitur diffusum.

C O N C L U S I O . II.

59. Sapor, qui est obiectum adequatum Gustus, bene describitur esse qualitas perceptibilis à gustu: ex quoniam autem temperamento primarum qualitatum oritur omnino incertum est, & quoniam communiter dicatur resultante ex mixtione, quæ calor & humiditas vincunt. Hæc est quoad primam partem communis, & quoad utramque partem patet ex dictis de odore, de quo ac de sapore, quantum ad hanc resolutionem, eadem prolsus est ratio.

C O N C L U S I O . III.

60. Organum Tactus non solum diffunditur per nervos per totum corpus extensos undeque sed etiam per carnem. Hæc tactus diffunditur Sua[re] hic cap.7. Auerse qu.54. sett.13. Arrigas, & alio[rum] plurimorum, contra Complutenses disp.14. n.72. plures & nervos, alios pro se citantes.

Probatur autem experientia quæ constat sentire nos tam bene in carne, quia in nervis: ergo cum nulla ratio probet oppositum, debet dici quod in utroque fiat sensatio, & consequenter, quod utramque sit sensorium tactus.

Probari etiam solet auctoritate Philosophi 1. de historia animalium cap.4. & 2. de partibus animalium cap.1, ubi dicit carnem esse sensorium tactus: sed si caro sit sensorium eius, non dubium quin etiam nervi sentiant: ergo utrumque erit sensorium tactus.

Verum, quandoquidem hic l.2. text.116. dicat carnem non esse sensorium, propterea existimo eum fuisse dubium de hac re, atque aliunde, quam ex eius auctoritate utramque sententiam confirmari debere.

61. Obiectus primo, auctoritatem Scotti q.2. de anima, ubi nervos solos videtur proponere tanquam sensorium tactus.

Respondeo eum ita sensisse probabiliter cu[m] Philosopho.

Obiectus secundo, organum tactus debet esse continuum cum organo sensus communis, qui est in cerebro, sed caro non est sic continua: ergo caro non est organum tactus.

Confirmatur i[psa] quia alias tactus haberet plura organa distinctæ rationis. Sed hoc est inconveniens: ergo.

Respondeo negando minorem, caro enim continuatur cum nervis, & hi cum sensu communi, & ita caro mediante continuatur cum sensu communi, quod sufficit.

Ad confirmationem respondeo distinguendo maiorem: diuersa rationis materialiter, concedo maiorem: formaliter & in esse potentiae tactus, nego maiorem, & similariter distincta minore negatur consequentia.

62. Obiectus tertius ex Complutensis: sensibile supra sensum positum impedit sentationem; sed obiectum tactus debet poni supra carnem, ut sentiat: ergo caro non est sensorium tactus.

Confirmatur: quia organum tactus debet esse terrene, caro autem non est terrene, sed aerea; ergo.

Respondeo, quidquid sit de maiori, quam negauit supra, quatenus extenditur ad omnes sensus, & præsertim ad sensum gustus, ac tactus; sed quidquid inquam sit de hoc, Respondeo negando consequentiam, quia solum sequitur quod caro illa supra quam immediate ponitur tangibile, non percipiat illud, non vero sequitur quod alia caro vicina non percipiat ipsum. Et argumentum retorqueri potest, quia si incidetur caro, & tangeretur immediate nervus, non est dubium, quin sentiretur illud

V u u z   quod

quod tangeret ipsam, & tamen immediate supra neruum poneretur: ergo nerius non est sensorium tactus, si va-

leret praedictus discursus.

Ad confirmationem respondeo sensorium tactus non debere esse magis terreum quam sit caro: vnde, vel non debet esse terreum omnino & sic negari debet maior; vel caro est terrea, & sic negari debet minor.

C O N C L V S I O IV.

Tactus, & gustus sunt potentia realiter, & specie distincta. Hæc est communis, & probatur, quia habent actus distinctæ rationis, vt patet ad sensum, & vna potest haberi absque altera: nam quamvis potentia gustativa nequeat esse absque tactu, tamen tactu potest esse absque gustativa, est enim in manu, vbi non est gustus.

Dico, potentiam gustativam simul cum tactu esse diffusam per totum corpus, licet non exerceat actus, nisi in lingua, quia in lingua sola reperit dispositiones ad tactum requisitas.

Contra, quia nulla est ratio, ob quam deberet tam inutiliter diffundi per reliquias partes corporis, in quibus nunquam in vlo calu debet, aut potest habere dispositiones requisitas ad gustandum. Et eodem sane modo posset dici, quod auditus, visus, ac odoratus deberent diffundi per totum corpus, & identificari tactui, quod est absurdum.

Dico secundo: quamvis hinc sequatur quod distinguatur realiter à sensu tactus residente in reliquo corpore, tamen non sequitur quod distinguatur realiter à sensu tactus residente in lingua.

Et si respondeas sensum tactus residentem in lingua esse eiusdem rationis cum sensu tactus aliarum partium, & consequenter sensum gustus, sicut non identificatur realiter tactui in aliis partibus, ita nec identificari posse in lingua.

Contra, quia non est necesse, vt omnes partes sensus tactus sint eiusdem rationis materialiter loquendo, vt patet ex dictis conclusione præcedenti: hoc autem suppositio posset illa pars tactus, quæ est in lingua, esse diversæ rationis materialiter ab omnibus aliis partibus, & ratione illius diuersitatis materialis oriri posset vt vterque sensus in ea parte identificarentur realiter, quamvis formaliter distinguerentur.

Confirmatur hoc: quia siue ponamus sensorium gustus esse carnem linguae, siue neruos, siue vtrisque, certum est, quod tam nervi, quam caro linguae possint tangere tam bene quam possunt alii nervi corporis, & alia caro: ergo non sunt ibi duas substantias realiter distinctæ, quarum una esset tactu, altera gustativa; sed vna & eadem substantia, quæ est gustativa, est etiam tactu, & consequenter potentia illa ea in parte debet esse realiter identificata, maximè in nostra sententia, qui identificamus potentias substantias, sed & in Thomistica etiæ sententia distinguente potentias ab anima, quia eadem substantia eiusdem omnino rationis non debet habere potentias diuersas non subordinatas.

64. Proper hanc replicam existimo, probabile esse quod gustus, & tactus in lingua identificantur, quantum ad partem in qua sit tactus; nec credo posse solui hanc rationem bene, nisi dicatur quod gustatio, & tactus non siant in eadem parte linguae, sed quod per totam linguae reperiantur dispersæ partes carnæ diuersæ rationis, ita immixta inter se, vt non possint facile discerni à se invicem, in quatum aliquibus sit tactus, & in aliis gustatio: hoc autem supposito distinguerentur realiter sine dubio. At hoc ipsum cum non constet experientia, nec ratione, est prolsus divinare, & multiplicare entia sine necessitate: vnde mihi probabilius videtur gustum & tactum identificari in sensorio linguae, quodcumque illud sit.

Ne refert quod remaneat aliquando facultas tactuina in lingua, definita gustativa. Nam potest dici quod hoc non sit verum de tactu, & gustativa in actu primo, quæ semper manent, sed de gustativa, & tactu quantum ad actu secundum. Ratio autem cur posset esse tactuina expedita ad actu secundum, absque eo, quod gustativa esset sic expedita, esse posset, quod desinerent dispositio-

nes aliqua requisita ad gustandum, quando non desinet dispositions ad tangendum.

Quod maxime confirmatur, tum quia aliquando non possumus audire, aut videre ob aliquas indispositiones, absque iactura tamen potentia vissim, aut auditiva in actu primo: ergo similiter possemus non posse gustare ob similes indispositiones, manente integra potentia tactuina in actu primo, tum quia quando perditur potentia gustativa, non perditur ipsa substantia carnis, aut nerorum linguae, nec tollitur ab illis anima: ergo nihil substantia illius, quæ est gustativa, perditur: sed quamdiu nihil ipsius perditur, non potest deperdi potentia ipsi identificata: ergo non deperditur tum potentia tactuina in actu primo, sed solum perduntur dispositions ad habendum gustationem requisita.

C O N C L V S I O V.

65. Non sunt duo tactus realiter distincti, quorum unus habetur pro obiecto vnam contrarietatem, nempe humiditatem, & siccitatem, alter alteram, nempe calorem, & frigus: Hæc est communiter contra Averroem, & Aegidium 2. de anima text. 108. Aucteman 6. nat. de tactu. Landunum quest. 27. Tolem ad predictum textum Philosophi. Quorum sententia attribuitur Scoto quest. 1. de anima. Sed prolsus immerito, quia ille non ait esse plures tactus realiter, sed tantum formaliter distinctos, vt patet ex propriis verbis ipsius. Respondeo, inquit, quod sensus tactus sunt formaliter duo.

Probatur conclusio: quia nulla est necessitas eos multiplicandi, quandoquidem non sint separabiles, nec quoad organum, nec quoad actum; sed quandoquidem nulla pars corporis sit quæ possit tangere vnam contrarietatem, quæ non possit tangere alteram, nec vnguam potest esse apta ad percipiendam vnam, quin pariter apta sit ad percipiendam alteram.

Confirmatur efficaciter per ea que dicta sunt paulo ante de identificatione gustus, & tactus; nam sine dubio omnes tactus debent realiter potius identificari quam gustus, & tactus vllus, quod credo omnes concessuros.

66. Obiectus: tactus percipit simul humidum, & calidum in eadem parte subiecti simul & semel, vt patet, si quis immittat manu suam in aquam calidam; tum enim sentiet calorem, & humiditatem aquæ: sed vnum sensus non potest habere duos actus simul circa obiecta dispara ta præsertim non subordinatos: ergo debent necessario esse duo tactus in illa parte, quibus percipientur iste qualitates.

Quod si dicas non esse tum duos actus, sed vnum. Contra est primo, quod vnum sensus nequeat etiam habere vnum actu circa duo obiecta disparata. Secundo, quia si remoueretur humiditas, maneret eadem sensatio caloris; & si remoueretur calor, maneret eadem sensatio humiditatis: ergo sunt duas sensations.

Confirmatur, quia intellectus ipse non potest habere duos actus simul circa obiecta disparata præseriat, nisi conferendo illa ad se inicem: ergo multo minus id competere potest sensui materiali imperfectiori.

Confirmatur secundo, quia secundum Philosophum 2. de anima text. 107. vnum sensus vnius tantum est contrarietas, hoc est, vnum tantum sensus potest extender se ad qualites vnius contrarietas, verbi gratia, ad calorem, & frigus, non vero ad has, & etiam ad humiditatem, & siccitatem.

Respondetur negando minorem: sicut enim vna potentia vissua realiter potest simul videre albedinem, & nigredinem, vt patet experientia, ita vna tactus realiter potest simul & semel percipere calorem, & humiditatem.

Quod si dicas vissum per vnum actu non videre illa, aut si videt per duos, vtrumque non esse perfectissimum actu, aut vtrumque non haberi in vna parte oculi, sed vnum in vna parte, & alterum in altera.

Similiter prolsus discurri potest de tactu, dum sentit illas duas qualitates: neque ratio aut experientia aliquid quantum ad hoc magis probat de tactu, quam de visu, aut è contra.

Ad primam confirmationem respondeo primo, intellectum simul

simil & semel posse apprehendere duo obiecta dispara-
ta, vnde nego antecedens. Quod si hoc non esset verum,
neganda esset consequentia, quia non est necesse ut om-
nis perfectio competens inferiori, competit etiam super-
iori seu perfectiori rei: sicut nec aurum potest proda-
cere aliud aurum sibi simile, quoniam calor imperfectior
potest producere aliud calorem sibi similem.

Ad secundam confirmationem respondet Philosophum in-
telligendum de uno sensu formaliter, non de uno realiter.

C O N C L V S I O VI.

68. Obiectum adæquatum tactus est illud quod potest per-
cipi per illum, illud autem non habet unum nomen ab-
solutum, sicut habet obiectum gustus & auditus, & odoratus;
nec comprehendit solas qualitates primas. Hæc conclusio
quoad duas primas partes debet esse communis om-
niū; sed quoad tertiam videtur esse contra commu-
nem.

Probatur prima pars, quia sine dubio potest percipere
quicquid est perceptibile per ipsū, & nō potest percipere
aliquid aliud: ergo illud est obiectum adæquatum eius.

Probatur secunda pars: quia non potest assignari no-
men unum impositum ad significandum ipsum; nec hoc
est mirum, quia neque etiam est impositum nomen ad si-
gnificantum obiectum adæquatum visus, quod dicatur
de omnibus obiectis quæ ab ipso percipi possunt.

Probatur tercia pars: quia sentit tactus dolorem ex co-
pressione facta per applicationem alterius corporis duri,
nec tum experitus se percipere villam ex primis qualita-
tibus: imo si tale corpus priuaretur omnibus qualitatibus
primis, non minus causaret illum dolorē: ergo dolor
ille non causatur per perceptionē qualitatū primarum.

Confirmatur, quia sentit duritatem, & mollicitem, quæ se-
cundum plurimos sunt qualitates secundæ: ergo non so-
lum sentit primas qualitates.

C O N C L V S I O VII.

Non solū
qualitas
interna,
sed exte-
rna perci-
pitur a
tactu.

69. Non solum qualitas tangibilis inhærens ipsius animali
percipitur a potentia tactu eius; sed etiam illa, quæ inhæret
objeto externo, quando applicatur debite, non vero sentitur
qualitas obiecti exterini per qualitatem inhærentem. Hæc est
communis.

Probatur prima pars: quia sentimus frigus & calorem
nobis ipsis inherentes etiam quando accedimus ad locū
calidum, in quo non est frigus, & calor extrinsecus, quæ
sentiremus. Nec in hoc potest esse difficultas: sed dubitari
posset, an frigus inhærens percipiatur ab eadem parte, cui
inhæret, an vero ab alia parte continua & vicina.

Ad quam dubitationem respondent Complutenses disp. 14.
n.7. ea percipi ab alia parte, propter duas rationes, prima
est quod sensibile contiguum sensui impedit sensationem: ergo multo magis sensibile inhærens illam impe-
dit. Secunda, quia qualitas sensibilis non potest sentiri à tactu, nisi alterer ipsum prius physica, & reali altera-
tione: sed qualitas inhærens nequit sic alterare partem
cui inhæret: ergo non potest sentiri ab illa parte.

Verum neura ex his rationibus substat: non quidem pri-
ma quia illud axioma non est verum in omnibus sensi-
bus: non etiam secunda, quia aut falsa est maior, aut tam
dubia, quam hoc ipsum quod per hanc rationem proba-
tur, ut postea magis apparebit.

Confirmatur hoc breviter: quia duæ manus æquæ calidæ
applicatae sibi iniucem sentiunt calorem suum mutuum,
& tamen neutra alteram mutat alteratione reali, &
physica: ergo talis alteratio non requiritur ad tactum.

70. *Nobilitominus* probabilius existimo non percipi qual-
itates primas inhærentes ab eadem parte subiecti, cui
inhærent: cuius ratio à priori non est alia, quam quod nō
habeat virtutem immutandi intentionaliter illam par-
tem, ut colligitur à posteriori ex eo quod non sentiamus
qualitates nobis inhærentes, in eo gradu in quo senti-
mus qualitates extrinsecas nobis applicatas.

Probatur secunda pars conclusionis experientia quotidiana,
qua constat nos percipere obiecta aliqua nobis ap-
plicata, esse valde calida ac frigida, etiam antequam pos-
sint in nobis tantum caloris producere, quantum in no-
bis sentimus.

Confirmatur prædicto exemplo de duabus manibus
æquæ calidis aut frigidis, quæ sentiunt se mutuo esse sic
frigidas aut calidas, & tamen non calefaciunt, nec frige-
ficiunt se mutuo.

Probatur tercia pars conclusionis: quia qualitas inhærens
non est nec principium elicendi sensationem respectu
qualitatis externæ, nec dispositio ad recipiendam illam
sensationem necessaria; nec potest assignari in quo ge-
nere causæ, aut conditionis requireretur.

Confirmatur, quia calor externus si sentiatur, habet ex
se virtutem sufficientem ad hoc ut determinet potentiam
ad sensationem sui, sive dicatur determinare ipsam per
speciem, sive sine specie impensa: ergo calor internus nō
requiritur ad ipsum sentiendum.

Confirmatur secundo, quia manus calida sentit vehe-
mentissimum frigus corporis alterius antequam ipsam
possit frigescere cum proportione sufficienti ad frigus
quod sentit: ergo frigus intrinsecum non requiritur ad
percipiendum frigus extrinsecum.

71. *Obiicies contra secundam partem*: si quis esset ap-
plicatus immediatè Soli, sentiret vehementissimum calo-
rem nō minus quam si esset applicatus immediatè igni,
& tum videretur sibi sentire calorem externū, non minus
quam quando applicatur igni: sed tamen non sentiret
calorem externum, sed internum, quandoquidem Sol nō
sit formaliter, sed virtualiter calidus: ergo quando appli-
catur igni non lentit calorem externum sed internum,
& consequenter nō sentiret calorem externum, quia
si vñquam sentiret, maximè quando applicatur igni.

Responderi posset ex Suario, in tali casu sensurum quidē
tactum calorem externum, sed decipiendum tamen, quia
revera talis calor non existet: proueniret autem illa
sensatio à calore virtuali Solis, quia natus est producere
species intentionales, quibus repræsentari possit calor
formalis, sicut lumen natum est producere species re-
præsentativas coloris, ut patet in Itide, in qua apparent
oculo colores, & non sunt.

Sed hac responso non placet primo, quia non est vlla ratio
vnde colligatur quod calor virtualis Solis habeat illam
virtutem; nec bene sequitur ex eo quod lumen habeat
virtutem determinatiū in aliqua dispositione ad vi-
sionem apparentium colorum, quod calor virtualis Solis
habeat similem virtutem dereminatiū ad sensatio-
nem caloris apparentis. *Secundo*, quia obiectio facilius
solni potest alio modo, ut statim patet. *Tertio*, quia sen-
satio externa debet terminari ad aliquod obiectum rea-
liter existens, & sic etiam visio colorum apparentium
terminatur ad lumen, seu lucem: ergo illa sensatio qua
perciperetur calor in Sole, debet habere aliquod obiec-
tum reale, sed non haberet: ergo non daretur talis sen-
satio. *Probatur minor*, quia non potest assignari aliquod
obiectum aliud ab ipso calore virtuali: sed calor virtua-
lis Solis non est accidentis, sed ipsam substantia Solis,
quatenus productiva caloris. Substantia autem nulla est
per se sensibilis sensu extero, ut faceretur ipsem Suaro
cum communissima sententia.

72. *Iaque responderi potest melius*, negando quod statim
ad tactum Solis sentiretur calor, sicut sentitur ad tactum
ignis: sed solum sentiretur calor tum iuxta proporcio-
nem caloris qui produceretur à Sole in ipsam re tan-
genti; & facile posset quis ex diuersitate mutationis,
quam in se sentiret, colligere non habere se idem funda-
mentum ad indicandum quod Sol est formaliter cali-
dus, quod habet ad id indicandum de igne.

Hæc eadem experientia adduci solet ad probandum
quod calor inhæres sentiatur; sed si hoc intelligatur sic,
vt velit calorem inhærentem sentiri in eadem parte in
qua inhæret, id non sequitur; neque ex experientia qua-
cum haberetur, aliud colligi potest, quam quod sentiatur
calor inhærentes: at autem sentiatur ab eadem parte, an
ab alia parte distincta vicina, aliunde deduci debet.

C O N C L V S I O VIII.

73. *Tactus potest sentire qualitatem primam equali in-
tensionis cum qualitate sibi inhærente, non tamen sensatio-*

*Tactus
potest sen-
tire quali-
tate gera-
lis inten-
sionis ei*

à qualitate quæ tangitur quam à qualitate rei tangentis quam cum ad experientiam ad hunc modum enim sensationem requiriatur quod qualitas, que sentitur excedat in intensione qualitatem organi sentientis. Hæc quoad primam partem est minus communis, & quoad tertiam communissima.

Probatur prima pars, experientia duarum manuum aquæ calidaram, quæ sentiunt se mutuo affectas calore & duritie, aut molitie.

Probatur secunda pars, etiam experientia, quia nūquam possimus experiri quantum ad sensum nostrum mouerinos ad sensationem à qualitate alicuius obiecti, nisi quando obiectum in illa qualitate excedit qualitatem nobis inhærentem.

Sollet probari haec pars ratione: quia organum tactus debet esse in potentia ad qualitates quas tangere potest, sed non est in potentia ad qualitates eiusdem intensionis: ergo non potest sentire qualitates eiusdem intensionis.

Confirmatur: quia primæ qualitates non possunt intentionaliter immutare organum, nisi prius immutent illud physicæ & realiter: sed qualitates eiusdem intensionis non possunt si mouere ergo.

74. Haec probatio opponi posset contra primam Conclusionis partem: sed responderi facile potest distinguendo maiorem: quas potest tangere tactu quo discerni posset ex qua parte esset qualitas tacta, transacta; alio tactu, nego: & similiter distinguere potest maior confirmationis: non potest mouere intentionaliter producendo sensationem, in qua perciperetur distincte in qua parte esset qualitas tacta, ceddo; in qua id non perciperetur, nego.

Sed neque valer propterea ad probandum hanc ipsam secundam partem, quia manifeste pericul principium in veraque maiori tam probationis quam confirmationis, & quicunque negaret hanc partem conclusionis, ex quæ illas deberet negare.

Dices cum Complutensibus: Organum sensus debet pati ab obiecto sensibili: ergo oportet organum esse in potentia ad sensibile, & consequenter non debet habere in se qualitatem quam sentit.

Confirmatur: quia secundum Philosophum libro 2. de anima: Oportet sicut debens sentire album & nigrum neutrum ipsorum habere actu, potentia vero virtutemque; sic autem & in aliis & in tactu neque calidum neque frigidum.

Respondeo distinguendo primum consequens secundum quod debet pati ab ipso, concedo: secundum aliam rationem, nego consequentiam. Itaque sensus non debet esse in potentia ad sensibile, nisi quatenus à sensibili posset recipere sensationem; ad hoc autem impertinet quod habeat in se qualitatem similem qualitatibus illi sensibili, aut quod non habeat, quoniam enim haberet illam, adhuc non haberet sensationem alterius qualitatis, & consequenter esset in potentia ad illam.

Ad confirmationem respondeo, si esset propria inter sensum viitus & tactus, quantum ad non habendum in se obiectum, quod percipere possunt, quod sequeretur tactu nullo modo posse habere qualitates tangibles, neque quidein in gradu remisso, sicut pupilla non habet in se villo modo colores visibiles.

Itaque versus sensus istius loci est, quod sensus non debet habere in se illud ipsum obiectum quod sentit, licet habeat aliam qualitatem eiusdem speciei cum ipso; & hoc est probabilius, vt dixi inter probandum primam partem Conclusionis precedentis: sed inde non sequitur, quod qualitas, quæ sentiri possit, debet esse majoris intentionis.

75. Melior ergo probatio conclusionis à priori desumitur ex eo, quod non possit calor vt duo obiecta extrinseci magis perfectam sensationem producere in parte organi libi applicata, quam calor vt duo organi in alia parte, & consequenter ad hoc vt sit differentia inter sensationem prouenientem ab obiecto extrinseco, & illam quæ prouenit ab ipsomet organo, debet obiectum extrinsecum habere magis intensum calorem.

Obiectio contra primam partem conclusionis: si qualitas eiusdem intensionis cum qualitate inhærente sensu-

posset mouere sensum, sequeretur quod in omnibus partibus corporis sentiremus qualitates nobis inhærentes, quilibet enim pars aliam partem determinare deberet ad sensationem sui. Sed hoc est contra experientiam: ergo.

Respondeo negando minorem, licet enim non aduertamus fortassis qualitatem nobis inhærentem, nisi quod est in excessu in aliqua parte, tamen inde non sequitur quin sit sensatio in nobis. Ratio vero cur non aduertamus illam, est, quia illa sensatio est semper uniformis in nobis, & sensations non afferentes voluntatem aut dolorem non solent aduerti, nisi cum incipiunt de nouo, aut cum habetur memoria de statu, quæ habuimus ante illarum productionem.

Dices, quando aliquis evigilat producuntur de novo sensations omnes quotquot sunt: sed tum non aduentuntur sensations illæ prouenientes à qualitatibus non excedentibus: ergo non sunt tales sensations.

Respondeo, negando consequentiam: quia licet tum producantur de novo non debent aduerti, quandoquidem non possit haberi cognitione de statu antecedenti, unde quantum ad experientiam, pertinde est quod tum incipiunt, ac quod inciperint, sed fuissent antecedenter.

CONCLUSIO IX.

76. Quod obiectum sensibile mutet realiter sensum tactus, est impertinent in ordine ad mouendum ipsum intentionaliter, & hoc sine loquacur de qualitatibus primis tangibilibus, fine ad modum intensionis, ut est duritas ac molitie. Haec est Ruynghe questionis 3. contra Complutenses disp. 14. num. 42. Sensus autem eius est quod calor, verbi gratia, ad hoc vt sentiantur à manu, non debet calefacere manum; & si calefaciat, id omnino impertinet sit in ordine ad hoc quod sentiatur, adeo vt si per impossibile non caleficeret manus à calore obiecti applicati, adhuc sentire posset illum calorem.

Probatur manifeste de duritate, & molitie, quia haec qualitates non sunt actiua, nec producunt qualitates sibi similes in sensu percipiente illas, vt patet experientia; ergo saltem haec qualitates non debent necessario immutare sensum realiter producendo qualitatem aliquam, quæ non sit intentionalis, ad hoc vt immutent ipsum intentionaliter producendo in ipso sensationem, aut speciem impressam. Sed certè qualitates primæ, v.g. calor & frigus non debent esse minus actiua intentionaliter, nec magis dependentes ab alteratione physica & reali, quam qualitates illæ secundæ: ergo etiam qualitates primæ possunt mouere sensum intentionaliter, quamvis non mutant ipsum realiter, & si de facto mutant etiam realiter, id tamen impertinet est ad mutationem realem.

Dices cum Complutensibus duritatem & molitatem non esse actiua quoniam ad productionem qualitatum sibi similius, sed eas tamen esse productivas alteriarum qualitatum innominatarum, quæ etiam producunt in sensu à quo percipiuntur.

Contra, quia nec ratione nec experientia constat eas producere illas tales qualitates: ergo gratissime id dicitur, & consequenter contra principium de non multiplicandis entibus sine necessitate.

Dices, experientia patet durum contactum exacerbare manum molleum.

Respondeo, si hoc intelligatur de exasperatione aliqua, quæ sit formaliter per qualitatem, id esse falsum, & potius contrarium constare experientia; si vero intelligatur de exasperatione qua fieret per compressionem partium substantialium & quantitatuarum, & contritionem aliquarum partium, unde sequeretur inæqualitas in partibus istius rei molles, transacta, sed non facit ad rem.

77. Probatur secundo conclusio, universaliter: quia ad sensationem non requiritur aliud quam applicatio, secundum: quam obiectum quod sentitur, possit concurrere vel secundum se immediatè, vel secundum speciem in sensu ad producendum sensationem; sed potest sic applicari absque immutatione reali sensus: neque enim per illam immutationem realem magis applicatur, quæ si non fuisset facta, vt est evidens.

Confirmatur, quia non potest ostendi in quo genere causæ vel

vel conditionis dependeret immutatio intentionalis facta à sensibili immutatione reali ab eodem facta.

Confirmatur secundo, experientia, qua constat duas manus aque calidas sentire se mutuo, cum tamen non possit alterare se mutuo alteratione reali calefactiva, quia alias simile ageret in simile.

Confirmatur tertio, quia manus frigida applicata subito rei valde calida, sentit maiorem calorem quam in ipsam tam subito producatur, ut patet experientia: ergo immutatio realis non requiritur ad intentionalis.

78. *Obiectus*, quo magis manus calet ab igne, eo magis sentit calorem: ergo lignum est quod calor tunc habeat producere intensiorem speciem, & consequenter quod habeat dependentiam in producendis suis speciebus ab alteratione calefactiva, adeo ut sicut non posset producere species intenses, nisi produceret calorem intensem, ita non posset producere species vlo modo, nisi producere calorem.

Respondet distinguendo antecedens: calorem ipsum met ignis nego, calorem in se productum, concedo antecedens, & nego consequentiam. Itaque quo magis calet, eo magis recipit intra se calorem, & ille calor receptus eo magis natus est producere species perfectiores in partibus aliis in quibus sentitur, si requirantur species; aut si non requirantur, eo magis natus est producere sensationem perfectiorem suipius; sed inde non sequitur vla ratione quod calor, qui sentitur, debeat producere calorem alium in parte sentiente.

79. *Obiectus* secundo ad probandum quod etiam durities & mollescias debent mutare realiter sensum, ut percipiuntur: est vna & eadem potentia tactu, quæ percipit durum & molle, ac calidum & frigidum: ergo debeat ab omnibus his qualitatibus eodem modo immutari, quo petit tactus ex sua ratione peculiari immutari ab obiecto tangibili; sed proprius & peculiaris modus quo tactus petit immutari a suo obiecto est, quod simul intentionaliter & realiter immutetur: ergo debeat sic immutari à duritate & mollesciano, si percipiat ipsas.

Probatur minor, quia in hoc distinguuntur tactus ab aliis sensibus, quod auditus, visus, odoratus, non petant immutationem materialē ex parte organi faciendā à visibili, audibili, odorabilis, gustus vero sicut petat talem immutationem, non tamen à re gustabili. ut gustabilis est; hoc est, quatenus sapida est; sed quatenus humida. Tactus vero petat immutationem materialē à tangibili, ut tangibilis est.

80. *Confirmans hoc Complutense* prolixo satis discutit: cuius summa est, quod sensus quo minus est perfectus, eo magis ad sensationem requiri immutationem physicam sive ex parte sua, sive ex parte obiecti: sed tactus est imperfectissimus sensus: ergo requirit aliquam maiorem immutationem realē quam ceteri sensus; sed non requireret nisi requireret immutationem realē fui a qualitate sensibili: ergo requirit talem.

Confirmatur secundo candem doctrinam quod qualitates secundas tangibles, ex suppositione, quod qualitates prima tangibles debent mutare realiter ut mutant intentionaliter: quia si idem non diceretur etiam de qualitatibus secundis, sensus tactus non esset unus, sed duplex: nam tactus qui posset mutari intentionaliter absque mutatione reali a qualitatibus secundis, deberet esse distinctus a tactu, qui non posset mutari intentionaliter a qualitatibus primis absque mutatione reali.

81. *Respondet* negando minorem cum sua probacione, in qua directe petitur principium (quod familiare est his authoribus) distinguunt enim tactus sufficienter ab aliis sensibus per hoc, quod habeat distinctionem obiectum, quod ab aliis percipi nequeat, & quod sensatio ipsius sit distincta ratione à sensationibus cōrum, ut patet experientia: & sane omnibus nota est manifesta differentia inter tactum & alios sensus, quanvis omnibus non sit notum, quod debeat magis immutari realiter ab obiecto suo, quam alij sensus: ergo differentia illius ab aliis potest aliunde colligi quam ex tali immutatione: & si Deus reuelaret quod non possint sic realiter immuta-

ri, adhuc colligeretur sufficienter esse distinctus ab aliis omnibus sensibus externis. Nec sane colligi potest differentia visus & auditus ex diuersa immutazione reali, quam habent obiecta ipsorum; unde si sonus esset quid permanentis, quod non deberet moueri localiter, quemadmodum est color, adhuc distinguetur à visu: sicut etiam distinguuntur inter se, quatenus obiectum visus esset quid successivum & mobile localiter, tam bene quam sonus. Vnde haec differentia quoad immutationem diuersam ex parte obiecti, est omnino impertinens ad distinctionem harum potentiarum.

Ad confirmationem responderi potest primo negando minorem: & sane valde difficile est probare quod tactus sit imperfectior quam gustus.

Respondet secundo negando maiorem; nam quanvis sensus tactus magis petat realiter mutari ab obiecto suo, quam vllus aliis sensus, tamen hoc omnino per accidens competit ipsi, quatenus est sensus & potens sentire suum obiectum, ut sic enim non magis petit mutari realiter, quam sensus visus.

Ad secundam confirmationem nego sequelam cum probatione; quemadmodum enim idem tactus sufficit ad percipiendas qualitates primas cum mutatione reali ad qualitates eiusdem rationis, & ad percipiendas secundas qualitates sine tali mutatione, sed cum mutatione reali ad qualitates distinctas rationis secundum aduersarios: ita etiam posset sufficere ad percipiendas aliquas qualitates cum mutatione reali aliqua, & alias sine tali mutatione reali.

C O N C L U S I O X.

81. *Datur dolor & delectatio in sensu extero tactus, quæ sunt qualitates particulares, quas percipi talius sine actione vitali distincta, & quibus medianis, non percipit aliquid aliud obiectum.*

Prima pars est communis cum Doc. in 3. dist. 15. q. 1 & D. Thoma 1. a. q. 35.

Secunda pars est contra eos qui putat dolorem esse sensationem, seu perceptionem obiecti disconvenientis, voluptatem vero esse perceptionem obiecti convenientis, & colligitur ex Scoto supra, ubi dicit quod dolor sit coniunctio obiecti disconvenientis cum potentia non formaliter, sed causaliter, quia scilicet ex illa coniunctione, quæ consistit in apprehensione obiecti, sequitur dolor.

Tertia denique pars est conformis Scoto, quatenus dicit voluntatem mere passiu se habere ad passiones delectationis & tristitia, in 3. dist. 15. q. vn. eamque sequitur Aversa hic expresse dicens eas esse qualitates, quæ seipsis sentiuntur absque aliquo actu, seu sensatione distincta ab illis & potentia.

Probatur prima pars, quia ad sensum ipsum apparet esse dolor & delectatio in carne externa, & præterea appetitus interius non dolet aut delectatur nisi ob aliud obiectum propositum ipsi ut convenientis aut disconvenientis: sed compressio carnis tanta vel tanta non proponitur ipsi ut convenientis aut disconvenientis, nisi quatenus cognoscitur illa compressio esse convenientis aut disconvenientis carni; nec cognoscitur esse convenientis, aut disconvenientis carni, nisi quatenus inferre dolem aut voloptatem carni: ergo in ipsa carne est delectatio & dolor, & non tantum in appetitu aut potentia vla interna.

Probatur secunda pars primo, quia idem obiectum potest aliquando placere, & delectare, aliquando displicere, & inferre dolorem: sed si delectatio, & dolor consisterent in perceptione obiecti, hoc esset falsum; quod enim est dolor formaliter, semper debet esse dolor, & quod est delectatio formaliter, semper debet esse delectatio: sed perceptio siudem obiecta ab eadem potentia, est semper eadem perceptio: ergo non potest esse nunc dolor, nunc delectatio, & consequenter si dolor, & delectatio essent perceptio obiecti, idem obiectum non posset nunc inferre dolorem, nunc voloptatem, seu delectationem.

Probatur secundo, quia dolemus, quando non percipimus aliquid præter ipsum dolorem, ut patet in mortis articulis, & renalibus, & quando scinditur caro

788 De ANIMA. De Potentiis internis sensit.

peracta scissione remanet dolor, nec appetet illud tum percipi.

83. Probatur tertia pars, quod scilicet non sentiantur actus aliquo vitali distinctori; quia possunt se ipsis percipi, nec est illa necessitas multiplicandi duas qualitates ad hoc, quod alius doleat. Et præterea actus ille alius, qui sentiremus qualitatem doloris, potius esset dolor, quia obiectum eius, quia illo mediante doleremus formulariter.

Confirmatur, quia per visionem percipimus obiectum, & ipsam visionem, non quod ipsa visio sit reflexa supra se, aut quod habeat se tanquam obiectum, quod videtur; sed quod scilicet percipiatur: ergo illa qualitas doloris potest habere similem rationem.

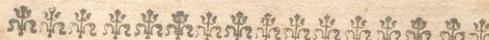
Obiectus: sensus non potest aliquid vitaliter percipere, nisi mediante sensatione, nam ipsam perceptio est sensatio: ergo illa qualitas vel deberet sentiri per sensationem, & perceptionem distinctam, & sic habetur intentum, vel deberet esse sensatio, sed non potest esse sensatio: quia omnis sensatio est alius obiectus, per dolorem autem, aut delectationem nullum sentimus obiectum: ergo non sunt sensationes.

Respondeo, distinguendo antecedens: mediante sensatione, qua aliquid aliud obiectum percipiatur, nego; qua percipiatur aliquid aliud obiectum, vel ipsam sola percipiatur, concedo antecedens, & distinguo consequens, quoad ultimam partem: debet esse sensatio, qua aliquid aliud sentiretur, nego: qua ipsam sentiretur, concedo consequentiam, & nego subsumptum cum sua probatione.

Quarto, ex qua causa proueniat dolor.

Respondeo, quod non solus proueniat ex divisione continui, ut volunt aliqui, quia dolemus ob vehementem calorem, & frigus, cum nulla pars nostri discontinuitur: nec etiam ex excessu aliquorum supra mensuram debitam, ut putant alii; quia quando dolemus ob incisionem, aut compressionem carnis, non est verisimile tantam alterationem fieri in qualitatibus nostris tam subito, ut fiat talis excessus in illis ultra debitam mensuram; & quamvis fieret talis alteratio, tamen non est verisimile illam esse causam istius doloris; quia posset esse tantus, & maior excessus in qualitatibus illis, quin esset tantus dolor.

Itaque potius dicendum est, quod non proueniat semper ab eadem causa, sed aliquando ex divisione continui, ut cum scinditur caro; aliquando ex intemperie qualitatum, ut sit in febribus; aliquando ex compressione, aliquando ex aliis causis. Credo tamen quod ipsa divisione continui non sit causa effectiva eius, sed potius conditio sine qua non, & idem credo de compressione: vnde qualitates primæ in aliqua dispositione particulari sunt cause effectivæ ipsius, que dispositio particularis non est semper eadem, sed diuersissima.

DISPVT. IV.

De Potentiis internis Sensitivis.

Ac disputatione claudetur tractatus de Anima, qua sensitiva est. Potentia autem, de quibus hic agendum est, sunt, *Sensus communis*, *Phantasia*, seu *Imaginatio*, *Etimatina*, *Memoratina*, & *Appetitua*.

QVÆSTIO I.

An, & quotuplex sit sensus internus cognoscitus.

Varij
actus in-
terni
quos ha-
bent ani-
malia.

I. Xperientia constare videtur, homines & animalia habere varios actus internos cognoscitivos, qui non producuntur a sensibus externis, & consequenter necessario debent prouenire a potentia aliqua cognoscitiva interna distincta ab externis; nam *imprimis* habent actus, quibus discernunt inter obiecta sensuum externo-

rum, & cognoscunt colores percipi a visu, & sapores a lingua; & potentia quæ potest elicere huiusmodi actus, vocatur *sensus communis*; quia scilicet est communis omnibus obiectis sensuum particularium, quatenus omnia illa percipit.

Secunda, percipimus nos, & bruta res absentes dum sunt absentes, ac etiam destructa; & si percipiamus illa propter aliquando illa perceperimus per sensus externos, potentia quia id facimus, vocatur *phantasia*: si vero non percipiamus ea sic, sed alio modo, quo nunquam externè nobis proponebantur, ut cum apprehendimus montes aureos ac similia, potentia quæ ea sic proponit, vocatur *imaginatio*.

Tertia, appetere esse in nobis, & brutis actum, quo percipimus obiecta sub ratione insensata, ut quando apprehenditur sub ratione conuenientiae, aut disconuenientiae, quæ non oritur ex disiplinencia aliqua, aut voluptate causa in sensu externo, sicut, verbi gratia, ouis apprehendit lupum, & propter ab ipso fugit; potentia autem, quæ elicit hunc actum, quatenus illum elicit, seu potest elicere, vocatur *etimatina*.

Quarto, denique experientia patet bruta repetere loca in quibus ante fuerunt, & cognoscere homines ante viros; & potentia quia id faciunt, vocatur *memoria*.

2. De his omnibus actibus non est dubium, quin dentur in hominibus & brutis, si excipiatis duos ultimos, nam qui negant species insensatas, negabunt consequenter actus illos, qui dicuntur prouenire ab estimatiua, & consequenter negabunt dari estimatiua. Quid autem in re dicendum sit, pater ex dictis supra de istis speciebus.

Præterea, sunt qui negant brutis actus memoriarum, & Doctor in 4. d. 45. 3. utramque partem tenet problematicè. Tamen quamvis difficultè sit quod bruta cognoscant præterita, aut quod possint cognoscere se habuisse aliquando cognitionem talium ut tales, quod necessarium videtur ad memoriam propriæ dictam: & licet etiam possint omnes actus quos habent, ex quibus colligitur ea habere memoriam, saluari probabiliter non ponendo memoriam in ipsis, ut saluat Doctor *sapra*. Tamen, ut ipsam *ibid.* assert *n. 12.* facilius saluantur pondendo in eis memoriam.

Hoc ergo supposito, quantum ad existentiam, & numerum potentiarum cognitiuarum internarum, duæ restant difficultates examinandæ.

Vna, an ex suppositione quod dentur omnes isti actus; dentur etiam plures potentiae internæ correspondentes illis realiter distinctæ: an vero una & eadem potentia realiter sufficiat pro omnibus, quæ potentia sortitur diuersa nomina, quatenus habet virtutem producendam istorum diuersorum actuum. *Secunda* est de organo sensus interni.

CONCLV S I O . I.

3. Quamvis darentur omnes predicti actus in hominibus & animalibus, non deberet tamen poni in illis, nisi unica potentia interna sensitiva, realiter loquendo. Hæc est Alensis 2. p. quest. 70. Tartarei 2. de anima, Cauelli quest. 2. de anima, num. 16. qui eam magis conformem asserti principis Scoti, Suarj, Ruyj, Harradi, Arriaga, contra D. Thomam 1. parti. quest. 78. art. 4. Comimbricensis, & Complutensis hic.

Probatur, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: nulla autem est necessitas multiplicandi has potentias: vna enim & eadem realis potest omnes illos actus elicere, & habere diuersa nomina, secundum quod respicit illos actus.

Confirmatur, quia non magis disconuenient inter se illi actus quam intellectio & volitio: sed intellectio & volitio prouenient ab eadem reali potentia, quæ vocatur intellectus, quatenus potest producere intellectionem: & voluntas quatenus potest producere volitionem.

Confirmatur secundo, quia Angelus per vnam potentiam cognoscitum intelligit obiecta sensuum externorum, eaque inter se distinguunt non solum cum sunt praesentia, sed etiam absentia; & præterea potest apprehendere illa propter proponuntur extrema, & alio etiam modo,

que